

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö

Wuorio, Pekka

2017 Laurea

Tiivistelmä

Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö

Vuosi

2017

Sivumäärä

54

Tämän opinnäytetyön tarkoituksen oli kerätä tietoa alaikäisten eli alla 18- vuotiaiden välistä seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa haastatteleamalla tematiikan parissa työskenteleviä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Opinnäytetyön työelämän yhteistyö kumppanina toimi Väestöliitto ry:n Nuorten seksuaaliterveyden osaamiskeskus. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu lasten ja nuorten seksuaalisuuden, seksuaalisen väkivallan, pedofilian ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön ympärille. Opinnäytetyö on muodoltaan tutkimuksellinen ja tutkimus muoto on kvalitatiivinen. Tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin teemahaastatteluna.

Kaikki saadut tulokset ovat linjassa lähdekirjallisuuden ja aikaisempien tutkimustulosten kanssa. Tulosten luotettavuutta laskee pieni otanta ja se että suurin osa haastateltavista tahtoista toimii pääkaupunkiseudulla. Tulosten perusteella voidaan todeta, että mahdollisesti sosiaali- ja terveysalan ammatillisen koulutuksen puutteiden takia alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö tulee huonosti ilmi. Tulosten perusteella voidaan myös todeta, että lisäämällä laadukasta seksuaalikasvatusta alaikäisten välistä seksuaalista hyväksikäyttöä pystytäisiin ehkäisemään entistä paremmin. Perustason tutkimusta ei aiheesta juuri suomessa ole, joten sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen perustason tutkimuksen tekeminen olisi aiheellista.

Asiasanat: lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, nuori seksuaalisen väkivallan tekijä, sisarusten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö

Pekka Wuorio

Sexual Abuse Between Minors

Year	2017	Pages	54
------	------	-------	----

The aim of this Bachelor's thesis was to collect data on sexual abuse between minors, meaning people under 18 years, by interviewing social and healthcare professionals who have experienced working in this field. The professional partner for this thesis was Västoliitto, the Family Federation of Finland. The theoretical framework is built upon child and adolescent sexuality, sexual violence, paedophilia and child sexual abuse. The form of this thesis is a study. A qualitative method of research was applied in this thesis. The data collecting for the study was collected by using a theme interview. All the results are in line with the literature and earlier studies. The small sample and the fact that most of the interviewees came from the metropolitan area lessens the reliability of the results.

The results indicate that possibly because of the shortcomings in social and healthcare professional education, abuse between minors is revealed poorly. The results also suggest that by increasing sexual education of good quality, sexual abuse between minors can be better prevented. There is almost no basic level research about the subject in Finland so both qualitative and quantitative studies should be done.

Keywords: child sexual abuse, juvenile sexual offenders, sibling sexual abuse

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Teoreettinen viitekehys.....	6
2.1	Lasten seksuaalisuus	7
2.2	Seksuaalinen hyväksikäyttö.....	8
2.3	Alaikäisten seksuaalinen hyväksikäyttö	8
2.4	Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö	11
2.4.1	Alaikäisten sisarusten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö, inesti.....	12
2.4.2	Poikien hyväksikäyttävän käyttäytymisen siirtyminen ympäristö toiseen	13
2.5	Alaikäinen lasten seksuaalinen hyväksikäyttäjä	14
3	Pedofilia, lapsikohteinen seksuaalihäiriö	15
4	Naiset ja tytöt seksuaalisen hyväksikäytön tekijöinä.	16
5	Tutkimuskysymykset.....	17
6	Menetelmät	17
7	Prosessi	20
8	Tulosten luotettavuus ja eettisiä näkökulmia	21
9	Tulokset.....	22
9.1	Haastateltavan tausta ja viitekehys tematiikkaan	22
9.2	Aiheen määrittely	23
9.3	Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö	26
9.3.1	Tunnistaminen	26
9.3.2	Hoito ja kuntoutus	29
9.3.3	Ennaltaehkäisy	37
9.4	Alaikäisten sisarusten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö, inesti	39
9.5	Tytöt ja pojat hyväksikäyttäjinä	40
9.6	Alaikäisten välisen seksuaalisen hyväksikäytön (määrät) Suomessa	40
9.7	Yleinen tietoisuus alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä	40
10	Johtopäätökset	43
11	Pohdinta	44
	Lähteet	49
	Liitteet.....	51

1 Johdanto

Opinnäytetyön aihe on alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö. Opinnäytetyö siis käsittelee seksuaalista hyväksikäyttöä mikä tapahtuu kahden alaikäisen, eli alle 18- vuotiaan henkilön välillä. Seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä (ellei erikseen toisin mainita) kaikkea toiseen kohdistuvaa fyysistä ja henkistä toimintaa, joka loukkaa tämän seksuaalista, fyysistä ja/tai psyykkistä koskemattomuutta ja millä toinen tavoittelee itselleen mielihyvää. Seksuaalinen hyväksikäyttö on siis kattotermi kaikenlaiselle seksuaaliselle kaltoinkohtelulle ja väkivallalle, eikä se ole juridisperusteinen termi.

Pitkän harkinnan jälkeen, päädyin käyttämään termiä seksuaalinen hyväksikäyttö ensinnäkin siksi, että se yleisesti liitetään lapsiin kohdistuvaan seksuaaliseen väkivaltaan. Yleisin termi millä viitataan lapsikohteisiin seksuaalisen väkivallan tekoihin, on lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Toinen syy valintaani oli se, että hyväksikäyttö kuvaa mielestäni parhaiten mitä seksuaalisessa väkivallassa tapahtuu. Toinen käyttää toista saadakseen itselleen jotakin. Tyydyttäkseen tarpeensa tai kokeakseen jonkinlaista mielihyvää. Hän siis käyttää toista hyväkseen, tämän saavuttaakseen.

Tekstiä elävöittääkseni olen paikoin seksuaalisen hyväksikäytön sijasta käyttänyt termejä seksuaalinen väkivalta, seksuaalinen kaltoinkohtelu, seksuaalinen riisto tai seksuaaliteko. Nämä toimivat, vivahde-eroista huolimatta, siis enneminkin toistensa synonyymeinä, kuin erillisinä määritelmänä tässä opinnäytetyössä. Samasta syystä olen alaikäisten tilalla käyttänyt välillä sanoja lapsi ja/tai nuori. Termit eivät viittaa mihinkään täsmällisiin ikäväleihin. Lapsella kuitenkin viitataan nuorempiin noin 0-12 vuotiaisiin ja nuorilla vanhempiin noin 11-17- vuotiaisiin, alaikäisiin. Olennaista kuitenkin on, että molemmat viittaavat tässä opinnäytetyössä alaikäisiin, eli alle 18-vuotiaisiin.

Opinnäytetyö on aineistolähtöinen ja muodoltaan opinnäytetyö on tutkimuksellinen opinnäytetyö. Opinnäytetyön työelämän yhteistyö kumppanina toimi Väestöliitto ry:n Nuorten seksuaaliterveyden osaamiskeskus. Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö on paljolti piimennossa ja piilossa oleva ilmiö. Aiheesta on vähän tutkittua tietoa kansainvälisesti ja hyvin vähän kansallisesti. Tästä syystä halusin tehdä siitä opinnäytetyöni tiedonhankinnallisista ja tutkimuksellisista haasteista huolimatta. Aihe on myös mielenkiintoinen ja siihen liittyy moni sosiaalinen, yhteiskunnallinen ja psykologinen ilmiö. Se on myös hyvin laaja sekä monitahoinen ilmiö ja asia, jota voi lähestyä monesta eri näkö- ja tulokulmasta. Pysin kuitenkin mahdollisuuksien mukaan rakentamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa.

Kuvaan aluksi alaikäisten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää teoriaa ja aiheesta olevaa tutkimusta. Tämän jälkeen esittelen tutkimuskysymykset ja käytetyt kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät sekä kuvaan tutkimuksellista prosessia. Näiden jälkeen esitän tulokset teemoittain ja lopuksi olen esittänyt tuloksiin perustuvia johtopäätöksiä ja jatkotutkimusehdotuksia.

2 Teoreettinen viitekehys

Alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyy paljon terminologiaa, käsitteitä ja myös juridiikkaa. Seksuaalinen hyväksikäyttö ei tässä opinnäytetyössä viittaa, ellei erikseen toisin maitina, mihinkään juridiseen tai rikosoikeudelliseen määritelmään vaan toimiin kattoterminä kaikelle seksuaaliselle riistolle, väkivallalle ja kaltoinkohtelulle. Alla olen lähtenyt kuvaamaan aiheen teoriaa sekä aikaisempaa tutkimusta, käsitteiden sekä termien kautta ja lähestyn asiaa yleisestä yksittäiseen. Aloitan lasten seksuaalisuudesta mistä jatkan puhumaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä yleisesti. Tämän jälkeen siirryn tämän käsitteen sisällä olevaan lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, josta jatkan edelleen alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön eli seksuaaliseen hyväksikäyttöön, jossa tekijä ja uhri ovat molemmat alle 18-vuotiaita.

Tämä osio on kerätty käyttäen useita eri lähteitä, jotka eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia tai ovat määrittelyissään jostain syystä epätasällisia. Suurimmassa osassa lähdekirjallisuutta ei esimerkiksi ollenkaan määritellä minkä ikäisistä henkilöistä puhutaan, kun käytetään termejä lapsi tai nuori. Usein ei myöskään erotella sitä puhtaanko seksuaalisen väkivallan teoista, jotka tapahtuvat kahden ikätasoiselta kehitykseltään lähellä toisiaan vai kaukana toisistaan olevien alaikäisten välillä, vaikka tällä voi olla suuri merkitys teon traumatisoivuuden, hoitoprosessin ja juridikan kannalta. Aihetta käsittelevissä tutkimuksissa otannat ovat usein pieniä ja aineisto vaihtelee suuresti tutkimuksesta toiseen. Joissain tutkimuksissa kaikki tutkittavat ovat olleet alle 18 vuotiaita. Toisissa, varsinkin perheen sisäistä seksuaalista väkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa, osa tutkittavista on ollut yli 18 vuotiaita.

Suuri osa tiedoista liittyen lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, pedofiliaan ja seksuaalisen väkivallan uhrin sekä tekijän hoitoon, myös perustuu tapausiin, joissa tekijä on ollut aikuinen. Näistä syistä johtuen alla oleva osio on myös epätasällinen ja osa tiedoista perustuu tutkimuksiin, joissa kaikki tutkittavat eivät ole olleet alaikäisiä. Kehityksellisistä eroista johtuen, aikuistutkimuksesta saatavaa tietoa on sovellettava nuoriin ja/tai murrosikäisiin, kuitenkin varauksella (Yates, Allardyce & MacQueen 2012). Yleisesti on syytä huomioda, että suurin osa tutkimustiedosta perustuu tapauksiin, joissa seksuaalisen väkivallan tekijä on ollut miespuolinen henkilö. Yksi huomioitava asia on myös se, että suojaikärajat vaihtelevat eri maiden välillä mistä johtuen myös juridiset toimintamallit vaihtelevat eri maissa.

2.1 Lasten seksuaalisuus

Syntymästä lähtien seksuaalisuus on osa ihmisiä. Seksuaalisuuden ilmenemismuodot vaihtelevat niin yksilöiden välillä kuin elinkaaren ajanakin. Kaikkeen siihen mitä ihminen ilmaisee, kokee tai käyttäytyy seksuaalisena olentona, sisältyy seksuaalisuus. (Psykiatria 2014, 438.) Kuten muutkin asiat, myös ihmisen seksuaalisuus on erottamaton osa ihmisen kasvua ja kehitystä. Seksuaalisuus kehittyikin sosiaalisen, psyykkisen ja fyysisen kehityksen rinnalla sekä niiden osana. (Seksuaalisuus 2006, 205.)

Lasten seksuaalisuudesta on olemassa suhteellisen vähän tutkittua tietoa. Pikkulasten seksuaalisesta käyttäytymisestä, tietoa on kerätty lähinnä päiväkotien työntekijöiltä sekä vanhemmilta. On kuitenkin havaittu, että jo kohdussa tyttösikiöt saavat orgasmeja ja pojat erektioita. Olemassa olevien tutkimusten mukaan, suurin osa lapsista ilmentää seksuaalisuutta jollakin tavalla, esimerkiksi masturboimalla tai leikeissään. Kulttuuri ja perheen ilmapiiri vaikuttavat vahvasti siihen, miten lapsi ilmentää seksuaalisuuttaan. Lapset salaavat tekonsa, jos niitä ei sallita. Kielteinen suhtautumin lapsen seksuaalisuuteen saattaa vaikuttaa negatiivisesti lapsen myöhäisempään seksuaaliseen kehitykseen. (Seksi. Kaikki mitä tulee tietää 2009, 367-368.)

Lasten seksuaalisuus poikkeaa aikuisten seksuaalisuudesta. Toisin kuin aikuisten seksuaalisuus lasten seksuaalisuuden tavoitteena ei ole lisääntyminen, parisuhde tai aikuisseksuaalinen kokemus. Sen sijaan lasten seksuaalisuus on sisäistä sekä ulkoista ihmettelyä, omaan kehoon tutustumista, tiedon keräämistä, uteliaisuutta ja läheisyyden opettelua. Tämän lisäksi se on myös kokemuksia turvasta, lohdusta, mielihyvystä, huolenpidosta sekä nautintoa, hauskanpitoa, tarvetta suojella ja estotonta leikkiä. Iän myötä näiden rinnalle tulevat myös kokemus keskeneräisyydestä, nopeasti muuttuvasta sekä herkästä kehonkuvasta ja yksityisyydestä. Yhtä lailla mukana tulevat hiljalleen kasvava rohkaistuminen sekä halu jaettujen seksuaalisten kokemusten hankkimiseen. (Seksuaalisuus 2006, 205.)

Juridisesti alle 18-vuotiailla on Suomessa lain erityissuoja 16 ikävuoteen asti. Alle 16 - vuotiaisiin kohdistuvat seksuaaliteot määritellään väkivaltaisuuden mukaan joko lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi tai törkeäksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Lain mukaan voidaan periaatteessa sanoa, että sukupuoliyhteys alle 16 - vuotiaan kanssa on rikos. Käytännössä samaikäisten seurustelusuhteisiin liittyvää seksiä ei kuitenkaan pidetä rikoksena, eikä myöskään seksileikkejä sekä seksuaalisia kokeiluja lasten kesken (Seksuaalisuus 2006, 334 & 446).

Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä. Se on jatkuvasti osa ihmisenä olemista, eikä sitä voi erottaa muusta ihmisenä olemisesta, omaksi olemisen muodokseen. Seksuaalisuus tuleeikin käsittää

tekemisen tai toiminnan sijaan olemisena. Sen voin nähdä voimavarana joka synnyttää tarpeen toimia ja tavoitella, niin hellyyttä, ihmissuhteen lähentymistä, turvallisuutta ja oman kehon mielihyvää. (Seksuaalisuus 2006, 205.)

2.2 Seksuaalinen hyväksikäyttö

Rikoslain mukaan seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa tekoja joissa tekijä käyttää hyväkseen valta-asemaansa, mutta ei pakottamista. Hyväksikäyttö sisältää painostamista ja toisen heikkomman aseman tai puolustuskyvyttömyyden hyväksikäyttöä. Hyväksikäyttö on näin yksipuolista ja tahdonvastaista. (Seksuaalisuus 2006, 446.)

Suomen lain mukaan, mikäli kyse aikuisesta ja 16-18 vuotiaasta, hyväksikäyttö voi tarkoittaa kiristämistä, palkitsemista, painostamista tai uhkailua esimerkiksi esimies alainen suhteessa. Alle 16-vuotiaiden uhrien kohdalla hyväksikäyttöä voi olla välitön puuttuminen lapsen ruumiiseen tai uhrin johdattaminen muuhun toimintaan mikä ei vastaa uhrin ikä- ja kehitystasoa. Välitöntä puuttumista lapsen (alle 16v.) ruumiiseen on esimerkiksi sukupuolielinten koskettelu, pakottaminen tekijän sukupuolielinten kosketteluun ja yhdyntä. Muuta ikä- ja kehitystasoa vastaamatonta toimintaa on esimerkiksi lapsen käyttäminen esiintyjänä seksuaalisissa julkaisuissa tai seksi sisältävän median näyttäminen lapselle. Puhuttaessa uhreista jotka ovat alle 16 vuotiaita (lapsia) hyväksikäytön tekijä voi olla uhria vanhempi nuori tai aikuinen. (Seksuaalisuus 2006, 446.)

2.3 Alaikäisten seksuaalinen hyväksikäyttö

Alaikäisten seksuaalinen hyväksikäyttö on hieman hankala määritellä, koska hyväksikäytön asteet ja tekojen muodot voivat vaihdella suuresti. Tarkkaa määritelmää lapsen tai seksuaaliselle hyväksikäytölle onkin vaikea antaa. (Antikainen 2007, 8-9.) Lasten- ja Nuorisopsykiatria kirjassa todetaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tarkoittavan tilannetta jossa joku käyttää lasta kohteena seksuaalisen tyydytyksen saamiseksi. Lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi voidaan siis luokitella kaikki seksuaalinen toiminta mikä tapahtuu aikuisen ja lapsen tai lapsen ja häntä viisi vuotta vanhemman nuoren välillä. (2004, 95-96.)

Alaikäisten seksuaalinen hyväksikäyttö jaetaan yleensä fyysiseen ja ei-fyysiseen hyväksikäyttöön. Fyysinen hyväksikäyttö voi vaihdella erilaisesta lapsen tai nuoren seksuaalisesta koskettelusta aina yhdyntään tai sen yritykseen lapsen emättimeen tai peräaukkoon. Kaikki lapseen kohdistuva seksuaalinen kajoaminen on näin ollen fyysistä hyväksikäyttöä, myös esimerkiksi eroottiset suudelmat. Ei-fyysinen hyväksikäyttö voi puolestaan olla esimerkiksi erilaista lapsen tirkistelyä, eroottista tai säädyn puhumista lapselle, lapsen pakottamista pornon katselemiseen tai lapsen pakottamista katselemaan aikuisen sukuelimiä. Alaikäisten fyysinen hyväksikäyttö on yleensä se hyväksikäytön muoto

minkä ihmiset ensisijaisesti yhdistävät lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Ei-fyysiset lapseen/ nuoreen kohdistuvat seksuaaliset teot ovat kuitenkin yhtä lailla lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä, vaikka niiden to-teen näyttäminen on usein hankalampaa kuin fyysisten. Ei-fyysinen hyväksikäyttö on myös yhtä vahingollista lapselle, kuin fyysinenkin hyväksikäyttö. (Antikainen 2007, 8.)

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä tapahtuu kaikissa yhteiskuntaluokissa (Lasten- ja Nuorisopsykiatria 2004, 95-96.) ja tutkimuksiin perustuvat arviot seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneiden lasten määrästä, vaihtelevat suuresti eri maissa (Virtanen 2002, 123). Lasta seksuaalisesti hyväksikäyttävä henkilö voi myös olla aikuinen tai nuori jonka älyllinen tai tunne-elämän kehitys vaikuttaa siihen minkä ikäisistä henkilöistä hän on kiinnostunut. Henkilö saattaa esimerkiksi samaistua itseään selvästi nuorempiin henkilöihin tai lapsiin. Henkilö ei myöskään välttämättä kykene erottaa toisistaan eri ikäryhmiä. (Seksuaalisuus 2006, 446.) Lapsen kaltoin-kohtelu nimisessä kirjassa todetaan lasten seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyyden vaihteleva eri maissa pojilla 3-29% ja tytöillä 7-36% välillä. (Lapsen kaltoin-kohtelu 2012, 133.) Hackettin 2004, mukaan tutkimusten perusteella on arvioitu, että Britanniassa yhdestä viidesosasta jopa yhteen kolmasosaan kaikesta lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä, on toisen lapsen/nuoren tekemää (Yates, Allardyce & MacQueen 2012).

Suomessa poliisin tietoon tuli alaikäisiin kohdistuneita seksuaalirikoksia noin 400/vuosi, vuosina 1986-2002. Vuodesta 2006 alkaen luku on ollut yli 1000 tapausta vuodessa. On mahdollista, että valtaosa hyväksikäyttötapauksista ei tule ilmi, eivätkä ne siksi etene rikostutkintaan. Asiaan liittyvän salaamisen sekä häpeän takia, todellisia lukuja esiintyvyydestä on vaikea selvittää. Ruotsissa on arvioitu, että vain 3-12% lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä tulee poliisin tietoon. (Lapsen kaltoin-kohtelu 2012, 133.) Vuonna 2008 Suomessa tehtiin tutkimus, jossa 0,3 prosenttia vastanneista 9-luokkalaisista tytöistä kertoi kokemuksista perheen sisäisestä hyväksikäytöstä. 9-luokkalaisista nuorista 8 prosenttia puolestaan kertoi, seksuaalikokemuksista aikuisten kanssa. Seksuaalikokemuksilla tarkoitettiin tutkimuksessa esimerkiksi pyyntöjä tehdä jotain seksuaalista, hyväilyä, sukupuolielinten koskettelua tai yhdyntää. (www.hus.fi) Alle 18-vuotiaita hyväksi-käyttäjiä on teoksen, Lapsen kaltoin-kohtelu, mukaan tekijöistä noin viidennes. (Lapsen kaltoin-kohtelu 2012, 133.) Yates ym. puolestaan toteavat, että tutkimusten perusteella voi perustellusti olettaa, että yhdestä kolmasosasta puoleen lasten seksuaalisen hyväksikäytön tapauksista uhrina saattaa olla tekijän sisarus, tekijän ollessa itse lapsi tai nuori. (Yates, Allardyce & MacQueen 2012.)

Väkivalta loukkaa aina uhrin koskemattomuutta ja seksuaalisen väkivallan kohdalla loukkaus on erityisen suuri, koska väkivalta kohdistuu ihmisen yksityisimpään sekä herkimpään alueeseen. Seksuaalisen väkivallan seurauksena uhrin mielenterveys, seksuaalisuus ja keho voivat

traumatisoitua. Seksuaalisuus voikin näin muuttua tyydytyksen ja mielihyvän lähteestä, häpeän, tuskan sekä erilaisten vaikeuksien lähteeksi. Erityisen syvät ja vaikeat traumat syntyvät luonnollisesti uhrin ollessa lapsi tai nuori. (Seksuaalisuus 2006, 333.)

Koska lapsilta ja nuorilta usein puuttuvat keinot sekä sanat käsitellä väkivaltakokemuksia, he ovat erityisessä riksiryhmässä. He voivat tulkita uhriksi joutumisen merkkisi kyvyttömyydestään huolehtia itsestään ja pitää puoliaan. Kokemus itsekunnioituksen sekä itsemääräämiskeuden menetyksestä muovaa identiteettiä. Tämä, uhri-identiteetin rakentuminen, puolestaan altistaa nuoren myöhemmälle hyväksikäytölle. 65% alle 15-vuotiaana seksuaalista väkivaltaa kokeneista joutuu myöhemmin seksuaalisen väkivallan uhriksi. (Seksuaalisuus 2006, 337.)

Tyypillistä väkivallan uhreille on voimakas syyllisyyden sekä häpeän tunne. Erityisesti häpeän tunne voi estää uhria hakemasta apua. Nuoret pelkäävät, että heitä syytetään tapahtuneesta, asiaa vähätellään tai että heitä ei uskota. Nuorilla on myös suuri pelko maineensa menettämisestä. Seksuaalista väkivaltaa kokeneilla nuorilla on muita enemmän päihteiden käyttöä, psykosomaattisia oireita, väkivaltaista käyttäytymistä ja he joutuvat muita useammin väkivallan uhreiksi (Seksuaalisuus 2006, 337.)

Seksuaalisen väkivallan uhrien hoidossa on ensisijaisesti tärkeää kuunteleminen, tukeminen ja turvallisuuden luominen. Uhria ei esimerkiksi tule pakottaa mihinkään tutkimuksiin tai toimenpiteisiin, trauman uusiutumisrikin takia. Oleellista on uhrin syyllisyydentunteen poistaminen. Uhri ei ole vastuussa tapahtuneesta. Tärkeää on, että tapahtumina käydään läpi, ilman painostusta, uhrin ehdoilla ja ilman tämän syyllistämistä. Työntekijän tulee uskoa uhrin kertomaa. Ammattilaisen tukeva ja empaattinen asenne, uhrin itsekunnioituksen palautumisessa, on oleellinen. (Seksuaalisuus 2006, 338-339.)

Myös luvan antaminen uhrille on tärkeää. Uhrilla on lupa olla peloissaan, ahdistunut, loukkaantunut ja/tai vihainen. Ammattilainen pystyy hälventämään uhrin syyllisyyttä ja häpeää, osoittamalla arvostusta, kiinnostusta sekä ymmärrystä, tämän kokemuksia kohtaan. Samaan aikaan uhrille palautetaan tunne kyvystään hallita tilanne sekä kunnioitus itseään kohtaan. Erityisen syvät ja persoonallisuuteen vaikuttavat traumat muodostuvat, lapsena koetusta seksuaalisesta väkivallasta. Vaativampaa sekä pidempikestoisempaa psykoterapiaa vaaditaankin yleensä niiden hoitamiseen. Vanhemmilla on ratkaiseva osuus lapsiuhrin toipumisessa. Uhrin saattavat olla erityisen katkeria vanhemmilleen tai toiselle vanhemmalleen siitä, että he eivät ole kyenneet suojelemaan häntä seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Vanhempien tuen on osoittautunut tärkeäksi alaikäisten seksuaalisen väkivallan uhrien toipumiselle. (Seksuaalisuus 2006, 340).

2.4 Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö

Voidaksemme puhua seksuaalisesta hyväksikäytöstä alaikäisten välillä, on määriteltävä, milloin kahden alaikäisen henkilön välinen seksuaalinen tai seksuaalisia elementtejä sisältävä kanssakäyminen, on hyväksikäyttävää sekä milloin se ei ole. Tämä ei kuitenkaan ole kovin yksinkertaista sillä, kun lapsi käyttäytyy seksualisoituneesti väärään aikaan ja sopimattomia asioita esiin tuovasti, se aiheuttaa lapsen lähiympäristössä usein hämmennystä. Tällaisissa tilanteissa vaarana on ali- tai yli-reagointi. Lapsen ja nuoren toimintaa tuleekin arvioida suhteessa hänen omaan kehitystasoonsa. (Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito. 2006, 126.) Saman kehitystason sekä saman ikäisten nuorten tai nuorten aikuisten seksuaalista kanssakäymistä ja lasten keskinäisiä lääkrileikkejä ei esimerkiksi tule pitää seksuaalisena hyväksikäyttönä. (Antikainen 2007, 18.)

Viitaten Calderin (1999) määritelmään Yates ym. toteavat alaikäisten haitallisen seksuaalisen toiminnan olevan: Mikä tahansa seksuaalinen toiminta toisen yksilön kanssa, jossa hänellä (tekijällä) on ylivoima-asema toiseen nähden iän, henkisen kypsyyden, sukupuolen, fyysisen voiman ja/tai älykkyyden perusteella ja jossa toinen (uhri) on tullut seksuaalisesti riistetyksi. (Yates, Allardyce & MacQueen 2012.)

Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito, nimissä kirjassa esitetään kriteerejä, joilla voidaan arvioida, onko nuoren tai lapsen käyttäytyminen normaalia vai toista hyväksikäyttävää. Ensimmäinen näistä on kysymys siitä, onko nuori tai lapsi toista vähintään kaksi vuotta vanhempi, tai tätä selvästi aggressiivisempi tai isompi, iästä riippumatta. Hyväksikäytössä tekijällä on tällöin uhria enemmän tietoa ja valtaa. Usein vanhemmalla on valtaa enemmän ja hyväksikäytössä halutaan käyttää tätä valtaa toisen pakottamiseen. Toinen esitettävä kysymys on, onko tilanteessa tapahtunut penetraatiota vaginaan, anukseen tai oraalisesti, joko peniksellä tai jollain esineellä. Seuraava tarkasteltava kysymys on, onko nuori/lapsi suostutellut toista toimintaan voimaa, lahjuksia tai uhkaa käyttämällä. Tärkeää on myös tarkastella, onko nuori/lapsi ahdistellut muita aikaisemmin ja onko tämä jatkunut, toimintaan puutumisesta huolimatta sekä matkiiko nuori/lapsi aikuisten seksuaalista käyttäytymistä. (Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito 2006, 126.) Alaikäisten välisellä hyväksikäytön voidaan siis ajatella viittaavan tilanteisiin jossa hyväksikäytön osa-puolet ovat molemmat alle 18-vuotiaita ja yllä kuvatut kriteerit hyväksikäytön toteamiseksi täyttyvät.

Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt selvityksen, Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdista ja lasten kaltoinkoittelusta vuosilta 1937-1983. Selvityksessä on erillinen luku seksuaaliselle väkivallalle. (Hytönen ym. 2016, 87.) Selvityksessä on haastateltu seksuaalisen väkivallan/hyväksikäytön sivustaseuraajia tai uhreja, ei tekijöitä (Hytönen ym. 2016, 122). Selvityksen mu-

kaan lapset ovat harjoittaneet seksuaalista väkivaltaa toisiaan kohtaan niin lastensuojelulaitoksissa kuin perhehoidossakin (Hytönen ym. 2016, 122). Selvityksessä todetaan myös lasten välisen seksuaalisen väkivallan olevan sen haastatteluiden perusteella varsin yleistä. Lastenkodeissa ja koulukodeissa vanhemmat lapset ovat monin tavoin käyttäneet nuorempiaan seksuaalisesti hyväkseen. Tämä on jäänyt vastuuikäisiltä joko huomaamatta tai sitä ei ole haluttu nähdä. Selvityksessä todetaan toisen lapsen tekemän seksuaalisen hyväksikäytön aiheuttaneen vakavia traumoja useille uhriksi joutuneille. (Hytönen ym. 2016, 128.)

2.4.1 Alaikäisten sisarusten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö, inesti.

Termi inesti tarkoittaa seksuaalista kontaktia sisarusten, perheenjäsenten tai sukulaisten välillä. Joissain tapauksissa vanhemman uusi kumppani on tulkittu perheenjäseneksi/sukulaiseksi. Eri kulttuureissa, läheinen sukulainen määritellään eri tavoin ja tämä käsittää myös avioliiton esteeksi nähdyt asiat. Inesti-sanasta samassa merkityksessä on käytetty sanoja sukurutsa ja sukurutsaus. (Seksuaalisuus 2006, 437.) Inesti ei ole juridinen termi ja Suomen rikoslaisissa puhutaan sukupuoliyhteydestä lähisukulaisten kesken (www.finlex.fi).

Tidefors ym. mukaan sisarusten välisen inestin määritelmät vaihtelevat tutkimuksesta toiseen (2010). Viitaten tutkimukseen Smith & Israel (1987) he toteavat toisten tutkijoiden katsovan, että inestillä tulisi viitata tilanteisiin, joissa seksuaalinen suhde on henkilöiden välillä joiden toinen tai molemmat vanhemmat ovat samat. Viitaten tutkimukseen Perlmutter, Engel & Sager (1982), he puolestaan sanovat toisissa tutkimuksissa puhuttavan psykologisesta inestistä. Tällä tarkoitetaan seksuaalista suhdetta henkilöiden välillä jotka ovat psykologisessa ja sosiaalisessa mielessä samaan perheeseen kuuluvat olisi biologisesti sukua toisilleen. Termi viittaa siis seksuaalisten rajojen rikkomiseen ihmisten välillä jotka kutsuvat tai kokevat itsensä perheeksi, biologisista seikoista huolimatta. (Tidefors ym. 2010.)

Yates ym. toteavat, että tutkimusten perusteella voi perustellusti olettaa, että yhdestä kolmasosasta puoleen lasten seksuaalisen hyväksikäytön tapauksista uhrina saattaa olla tekijän sisarus, tekijän ollessa itse lapsi tai nuori. (Yates, Allardyce & MacQueen 2012.) Tidefors ym. puolestaan toteavat, että lapsilla ja nuorilla jotka käyttävät sisaruksiaan seksuaalisesti hyväkseen on taustallaan enemmän uhrikokemuksia ja perheen sisäisiä ongelmia, kuin niillä tekijöillä joiden uhrit ovat oman perheen ulkopuolelta (2010).

Yates ym. tuovat esille, että sisarusten välisen hyväksikäytön kohdalla kolmessa tapauksessa kymmenestä hyväksikäyttö tapahtui alkujaan kotivierailujen aikana, kun vanhempi hyväksikäyttävä sisarus oli sijoitettu kodin ulkopuolelle ja nuorempi asui kotona, synnyin vanhemman luona. Yates ym. suosittelevatkin, että olisi järkevää noudattaa erityistä huolellisuutta tapausmissopimusten kanssa sisarusten välillä, kun saattaa olla olemassa sisarusinestin vaara. Toisin sanoen kun, vanhempi sisaruksista on jo osoittanut sopimatonta seksuaalista käyttäytymistä

tai/ja kun perhehistoriassa on seksuaalista hyväksikäyttöä. (Yates, Allardyce & MacQueen 2012.)

2.4.2 Poikien hyväksikäyttävän käyttäytymisen siirtyminen ympäristö toiseen

Journal of sexual Aggression julkaistussa tutkimuksessa, Children who display harmful sexual behavior: Assessing the risk of boys abusing at home, in the community or across both settings, Yates ym. tutkivat poikien seksuaalisesti hyväksikäyttävän toiminnan siirtymistä ympäristöstä toiseen sekä eri ympäristöissä toisia lapsia hyväksikäyttävien poikien eroja suhteessa toisiinsa. Alaikäisistä hyväksikäyttäjistä jotka käyttävät hyväkseen kotona sisaruksiaan ja kodin ulkopuolella muita lapsia on puutteellisesti julkaistuja tutkimuksia. Ammattilaiset joutuvat kuitenkin monesti arvioimaan, onko perhe ympäristössä hyväksikäyttänyt lapsi uhka toisille lapsille muissa ympäristöissä ja onko kodin ulkopuolella hyväksikäyttänyt lapsi uhka nuoremille sisaruksilleen ja sukulaisilleen. Tämän takia on tärkeää ymmärtää molemmissa ympäristöissä toisia lapsia hyväksikäyttäneiden lapsien erityispiirteitä ja kehityskaaria, Yates ym. sanovat. (Yates, Allardyce & MacQueen 2012.)

Tutkimuksessa todettiin, että on todella olemassa vähemmistöryhmä hyväksikäyttäjiä jotka hyväksikäyttävät sekä sisaruksiaan että toisia lapsia muissa ympäristöissä. Todisteet myös viittaavat siihen, että saattaa olla erilainen dynamiikka tai kehitysreitti niillä hyväksikäyttäjillä jotka hyväksikäyttävät vain sisaruksiaan verrattuna niihin jotka hyväksikäyttävä myös toisia lapsia useissa eri ympäristöissä. (Yates, Allardyce & MacQueen 2012.)

Pojat jotka käyttävät hyväkseen vai sisaruksiaan saattavat reagoida nimenomaan sisarussuhteen dynamiikkaan. Useissa eri ympäristöissä toisia lapsia hyväksikäyttävät (pojat) puolestaan saattavat reagoida enemmän omiin traumaattisiin kokemuksiinsa. On myös merkkejä siitä, että aikainen hyväksikäyttävän käytöksen alkamisen ikä viittaa siihen, että lapsi hyväksikäyttää sekä sisaruksiaan että muita lapsia, eikä siihen, että hyväksikäyttö rajoittuu vain yhteen elämän ympäristöön. Tämä painottaa aikaisten interventtioiden tärkeyttä, kun lapsi käyttäytyy seksuaalisesti hyväksikäyttävästi varhaislapsuudessa. (Yates, Allardyce & MacQueen 2012.)

Yates ym. tutkimuksessa ei ollut yhtään tapausta missä hyväksikäyttö olisi alkanut perheen ulkopuolella ja siirtynyt sieltä sisarusten väliseksi. Hyväksikäytön siirtymissuunta näyttää siis olevan perheen sisältä ulospäin muihin elämänympäristöihin, eikä toisin päin. Tämä saattaa tosin liittyä uhrien saatavilla olon muuttumiseen perheessä ja muissa ympäristöissä lasten kasvaessa. Tässä on kuitenkin syytä varovaisuuteen. Yates tutkimusryhmineen toteaa, että heillä on kokemusta useista tapauksista, jossa lapsi oli hyväksikäyttänyt toisia lapsia perheen ulkopuolella. Tapauksissa tilanteen tutkimisen ja arvioiden kautta kuitenkin selvisi, että lapsi

oli käyttäytynyt hyväksikäyttävästi myös perheensä sisällä, ennen perheen ulkopuolista hyväksikäyttöä. On siis syytä harkita, sen selvittämistä onko tekijä käyttänyt hyväkseen nuorempia sisariaan, ennen esille tullutta tapausta. (Yates, Allardyce & MacQueen 2012.)

2.5 Alaikäinen lasten seksuaalinen hyväksikäyttäjä

Alaikäisellä lasten seksuaalisella hyväksikäyttäjällä tai alaikäiselle seksuaalisella hyväksikäyttäjällä tarkoitan alle 18-vuotiasta lasta tai nuorta joka käyttää tai on käyttänyt, toisia alaikäistä henkilöä seksuaalisesti hyväkseen. STAKES:n aihetta käsittelevässä julkaisussa todetaan, että tutkimusten perusteella hyväksikäytön alkamisen keski-ikä on nuorilla 13-15 vuotta (Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito 2006, 129). Ulkomaisten tutkimusten perusteella nuorimmat seksuaalisen hyväksikäytön tekijät voiva olla jopa kuusi vuotiaita (Yates, Allardyce & MacQueen 2012). Kuten muuhunkin väkivaltaan myös seksuaaliseen väkivaltaan liittyy erilaista henkistä pahoinpitelyn ja alistamista. (Hytönen ym. 2016, 87).

Merkittävänä riskitekijänä lapsen/nuoren tekemälle seksuaaliselle hyväkäytölle vaikuttaa olevan perheen sisäinen väkivallan ilmapiiri. Tämä altistaa lapsen pitkäaikaiselle stressille sekä pelolle, mikä puolestaan negatiivisesti vaikuttaa persoonallisuuden kehitykseen ja keskeisiin kehitystekijöihin. Alaikäisiin hyväksikäyttäjiin yhdistetään myös huono itsetunto ja puutteelliset sosiaaliset taidot. Oman ikäistensä hyljeksintä ja pelko välttää ikäistensä läheisyyttä, nostavat riskiä hakea seksuaalista tyydytystä itseään nuoremmista lapsista. Kyky liittyä toisten nuorten seuraan on tärkeä kehityksen kannalta ja nuori tarvitsee saman ikäistensä tukea kehityksessään. Ilman tätä nuori jää yksin kehityksellisten haasteiden edessä. (Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito 2006, 128-130.)

Monesti alaikäisen hyväksikäyttäjän taustalla on siis oma uhrikokemus ja tällöin lapsi tai nuori oireilee omaa traumaansa samaistumisdefenssillä, samaistuen näin hyväksikäyttäjään. Alaikäisiin hyväksikäyttäjiin tulee näin suhtautua uhreina. Tämä ei kuitenkaan poista asian vakavuutta ja tarvetta siihen puuttumiselle. (Antikainen 2007, 18.) Alaikäiset seksuaaliset hyväksikäyttäjät ovat poikkeavia yksilöitä. Yksilökehityksessään he ovat ajautuneet kauaksi ideaalitalanteesta. Heillä on poikkeukselliset persoonallisuuden piirteet ja toimintamallit, joiden yhteys varsinaisiin psykiatriin sairauksiin on vaikeaa määrittää. (Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito 2006, 133.)

Kaikki alaikäiset lasten seksuaaliset hyväksikäyttäjät eivät ole täyttäneet tekohetkellä 15-vuotta. Seksuaalisen hyväksikäytön aloittamisen keski-ikä on nuorilla tutkimusten perusteella 13-15 vuotta (Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito 2006, 129). Rikoslain mukaan, lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä, tekijän

rangaistusvastuun edellytyksenä on, että teon hetkellä tekijä on täyttänyt viisitoista vuotta sekä on syyntakeinen. Luonnollisesti lastensuojelulliset toimenpiteen voivat kohistua myös alle 15-vuotiaisiin. (Ojala 2012, 114.)

Alaikäisen seksuaalisen hyväksikäyttäjän hoidossa tavoitteena on auttaa häntä ottamaan täysi vastuu teoistaan ja selviämään elämästään. Menneisyyteen liittyvät traumat tulee kohdata, niitä tulee työstää ja niiden vaikutus seksuaaliseen ruumiinkuvaan tulee korjata. Mitä perusteellisemmin vaurioita korjataan sitä laajemmin ne vaikuttavat toimintakykyyn, psyykkiseen hyvinvointiin, seurustelu- ja parisuhteeseen sekä vanhemmuuteen. (Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito 2006, 138.)

3 Pedofilia, lapsikohteinen seksuaalihäiriö

ICD-10 tautiluokituksessa lapsikohteinen seksuaalihäiriö luetaan sukupuolisiin kohdehäiriöihin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2011, 234 ja 271.) Sukupuoliset kohdehäiriöt ovat tiloja joissa joko seksuaalinen käyttäytyminen ilmenee poikkeavasti tai seksuaalisuuden kohde on poikkeava. Lapsikohteinen seksuaalihäiriö eli pedofilia tarkoittaa ensisijaisen seksuaalisen kiinnostuksen kohdistumista lapsiin. Tyttöihin, poikiin tai molempiin, jotka ovat tavallisesti esi- tai varhaisnuoruusikäisiä. (Virtanen 2002, 93 ja 94.) Kohteiden on oltava vähintään viisi vuotta nuorempia kuin henkilö itse (Psykiatria 2014, 447). Diagnoosi edellyttää henkilöltä yli 16-vuoden ikää ja pysyvää seksuaalista kiinnostusta alle puberteetti-ikäisiin lapsiin. Tämä kiinnostus voi ilmetä tunteina, fantasioina, ajatuksina ja/tai toimintana.

Osa pedofiileistä syyllistyy lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön mutta toisilla se pysyy tuntemusten, mielikuvien ja fantasioiden tasolla. (Seksi. Kaikki mitä tulee tietää. 2009, 367-368.) Amelung ym. toteavat viitaten Beier ym. 2005 sekä Seto 2008 tutkimukseen, että lasten seksuaalisista hyväksikäyttäjistä 40-50 prosenttia täyttää pedofilian diagnostiset kriteerit. (Amelung ym. 12). Pedofiilisiä haluja sekä fantasioita kokevia onkin todettu olevan merkittävästi enemmän, kuin niitä ihmisiä jotka päätyvä lapsikohteisiin seksuaalisiin tekoihin (Virtanen 2002, 353). Beier, Bosinski ja Loewit 2005 ovat tutkimuksessaan arvioineet, että noin 1% miesväestöstä on pedofiilejä (Amelung ym. 12).

Jonkin verran tutkimuksellista näyttöä on olemassa myös siitä, että pedofilia alkaa kehittyä jo varhaisessa murrosiässä tai murrosiässä. Viitaten pieniotantaiseen Bernardin (1985) tutkimukseen, Seto toteaa, että pedofiileiksi identifioituneet henkilöt olivat tietoisia seksuaalisesta kiinnostuksestaan (itseään nuorempiin) lapsiin alle 15- vuotiaina. Lapsikohteisen seksuaalihäiriön katsotaan yleisesti kestävän koko elämän ajan. Seksuaaliseen kiihottumiseen lapsista voidaan vaikuttaa käyttäytymisen ehdollistamistekniikoilla mutta näiden kestosta, pitkällä aikavälillä, ei ole todisteita. Viitaten kahteen tutkimukseen, Marshall (1997) ja Marshall (2008), Seto esittää joidenkin tutkimusten viittaavan siihen, että pedofiiliset mieltymykset voivat

muuttua. Pedofiileiksi diagnisoidut henkilöt kokivat hoidon jälkeen suurempaa seksuaalista kiihottumista aikuisista kuin lapsista. (Seto 2012.)

4 Naiset ja tytöt seksuaalisen hyväksikäytön tekijöinä.

Lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä puhuttaessa nostetaan harvoin esiin se tosiasia, että tilastojen valossa noin joka kymmenes hyväksikäyttäjä on nainen (Virtanen 2002, 351). Lapsia seksuaalisesti hyväksikäyttäviä naisia pidettiin aikaisemmin harvinaisuutena. Nykyisin tutkijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että naishyväksikäyttäjien määrä on paljon aiemmin oletettua suurempi. Naiset ovat myös pääasiallisia hyväksikäyttäjiä, eivät pelkästään siihen pakotettuja tai apureita mieshyväksikäyttäjille. (Antikainen 2007,17-18.)

Yksi syy harhaluuloon naishyväksikäyttäjien harvinaisuudesta, voi olla vahva äitimyytti. Toinen voi puolestaan olla se, että lasten ja erityisesti poikien on vaikeampi kertoa naisen heihin kohdistamasta hyväksikäytöstä, varsinkin jos nainen on pojan äiti. On myös väitetty, naisen lapseen kohdistaman seksuaalisen hyväksikäytön olevan jollain tavoin vähemmän haitallista. Tämä on kuitenkin täysin väärä käsitys. Se voi olla jopa traumaattisempaa lapsi uhrille, kuin miehen tekemä hyväksikäyttö, tapahtuman häpeällisyyden sekä erityisesti äitiin kohdistuneen voimakkaan luottamuksen särkymisen takia. (Antikainen 2007,17-18.)

Vaikuttaa myös siltä, että naishyväksikäyttäjät saavat miehiä enemmän myötätuntoa oikeudessa. Miesten hyväksikäyttö nähdään usein aggressiivisuuden ilmaisuna. Naisilla puolestaan useammin diagnosoidaan jokin psykiatrinen tila, kuten masennus tai rajatilapersoonallisuus. (Antikainen 2007,17-18.) Pedofilia vaikuttaa olevan kuitenkin naisilla harvinaista. Sukupuolten väliset erot, seksuaalisessa vasteessa ja käyttäytymisessä, antavat toisaalta myös viitteitä siitä, että pedofilia saattaa ilmentyä naisilla eri tavalla kuin miehillä. (Chivers, Seto & Blanchard 2007; Diamond 2008 & Seto 2008, Seton 2012 mukaan.)

Tyttöjen tai alaikäisten naishenkilöiden tekemää seksuaalista hyväksikäyttöä ei ole juuri tutkittu (Van der Put 2015). On kuitenkin kasvava määrä näyttöä siitä, että tyttöjen haitallinen seksuaalikäyttäytyminen saattaa olla dynaamisesti erilaista kuin poikien (Scott & Telford 2006, Yates, Allardyce & MacQueen 2012 mukaan). Alaikäisille naishenkilöille spesifejä teorioita tai malleja hoitoprosessin tueksi, ei kuitenkaan ole olemassa. Tieto tyttöjen seksuaalisten rikosten uusimisesta on vähän ja vielä vähemmän siitä mitkä tekijät liittyvät alaikäisten naispuolisten henkilöiden seksuaalisten rikosten uusintaa. (Van der Put 2015.) Alaikäisiä seksuaaliseen hyväksikäyttöön syylistyneitä naishenkilöitä vastaan nostetaan myös erittäin harvoin rikossyytteitä. (Ray & English 1995; Scott & Telford 2006 & Taylor 2003, Oliver & Holms 2015 mukaan).

5 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä, tematiikan parissa työskentelevien ammattilaisten haastatteluiden kautta. Tätä tarkoitusta varten pyrin muodostamaan tutkimuskysymykset mahdollisimman laaja-alaisiksi sekä toisaalta käytännönläheisiksi. Opinnäytetyölle muodostuin näin lopulta kaksi tutkimuskysymystä.

1) Miten alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö näyttäytyy Suomessa tematiikan parissa työskentelevien ammattilaisten kokemana? Miten sitä tunnistetaan, hoidetaan sekä kunnoutetaan ja ennaltaehkäistään?

2) Mitä ensimmäisen hoitokontaktin, on hyvä lasten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä tietää.

6 Menetelmät

Saralampi ja Tuomi toteavat, että tehdessään laadullista tutkimusta, tutkijan tulee joka kerta erikseen määrittää mitä on tekemässä, koska määritelmät laadullisesta tutkimuksesta ja sen merkityksistä, vaihtelevat suuresti. Tarve määritellä mitä on tekemässä, ei liity vain tutkimuksen tekniseen toteutukseen vaan myös hänen eettiseen tietoisuuteensa. Koska jokainen tutkimus sisältää omat eettiset ongelmansa, tutkijan on tiedettävä mitä hän tekee ja miten. (2002, 69.)

Se millaista laadullista tutkimusta on tekemässä sekä miksi juuri sellaista on myös syytä hahmottaa ja perustella. Siitäkin huolimatta, ettei tehtyjä valintoja voi perustella rationaalisesti loputtomiin vaan joissain vaiheissa eteen tulee asenne tai usko, jota ei voi perustella. Tiedon luonteeseen sisältyy vaatimus uskosta siihen. Voidaankin sanoa tutkimusongelman määrittävän tutkimusstrategian, -otteen ja -tyypin mutta uskomukset muotoilevat ja osaltaan määrittävät tutkimusongelmaan. Näin ollen tutkimusongelman muotoiluakaan ei voida pitää arvo- tai teoriavapaana. (Saralampi & Tuomi 2002, 69-70.)

Puhuttaessa laadullisesta tutkimusotteesta sen mielletään enemmän aineiston analyysin kuin sen keruun kautta. Aineiston analysointitapaa onkin syytä miettiä jo ennen aineiston keräämistä. Kun analysointitapa on mietitty etukäteen, sitä voi käyttää ohjenuorana suunnitellessa haastattelua sekä sen purkamista. (Saralampi & Tuomi 2002, 70-72.)

Syvähaastattelulla, lomakekyselyllä ja teemahaastattelulla voidaan tutkia erilaisia ilmiöitä sekä hakea vastauksia erilaisiin asioihin. Teknisesti ero liittyy haastattelun pohjana olevan kyselyn sekä tutkimuksen toteutuksen strukturoinnin asteeseen. Toisaalta näillä kolmella

haastattelumuodolla on jokaisella erilainen suhde teoriaan sekä tutkimusmenetelmän teoreettisiin olettamuksiin. (Sara-lampi & Tuomi 2002, 76.)

Haastattelun ensisijaisena etuna tiedonkeruumenetelmänä on joustavuus. Haastattelija voi oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmaisujaan, toistaa kysymyksiä ja keskustella tiedonantajan kanssa. Näitä mahdollisuuksia ei ole lomakekyselyssä. Haastattelussa tutkija voi myös esittää kysymyksen siinä järjestyksessä, missä katsoo ne aiheellisiksi. (Saralampi & Tuomi 2002, 75.) Haastattelun etuihin lukeutuu myös se, että haastattelija voi toimia myös havainnoitsijana. Henkilökohtaisesti sovittavasta haastelusta tiedonantajat myös harvoin kieltäytyvät jälkikäteen haastelusta tai kieltävät saadun materiaalin käytön tutkimuksessa. Haastattelun etuna on myös se, että siihen voidaan valita ihmisiä, joilla on tietoa tutkittavasta aiheesta ja kokemusta siitä. (Saralampi & Tuomi 2002, 76.)

Haastattelun ensisijaisena tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. Tiedonantajalle onkin tämän takia syytä antaa haastattelun teemat tai kysymykset etukäteen. Onnistumisen kannalta on hyvä, että tiedonantajilla on mahdollisuus tutustua haastattelun kysymyksiin tai teemoihin etukäteen. Tämä yleensä toteutuu käytännössä, haastattelusta ja sen ajankohdasta sovittaessa. Vaikka on yleensä niin, etteivät ihmiset suostu haastatteluun, jos eivät tiedä mitä se koskee, on myös eettisesti tarpeellista kertoa tiedonantajalle haastattelun aihe etukäteen. (Saralampi & Tuomi 2002, 75.)

Lomakehaastattelu on määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä ja sen avulla kerätty aineisto voidaan kvantifioida ja testata sen avulla hypoteeseja. Sen avulla henkilöt voidaan esimerkiksi tyypitellä erilaisiin laadullisiin luokkiin. (Saralampi & Tuomi 2002, 76-77.) Koska lomakehaastattelu ei vastaa opinnäytetyöni tarkoitusta, minun oli valittava teema- ja syvä/avoimen haastattelun väliltä. Siitäkin huolimatta, että haastattelumuotoja erotella useammallakin tavalla kuin vain kaksiluokkaisesti. (Saralampi & Tuomi 2002, 79.)

Teemahaastattelussa kysymykset ja niiden teemoittelut voivat esimerkiksi lähteä siitä olettamuksesta, että sekä haastattelija että haastateltava sanoittavat ja ymmärtävät kysyttävän asian samalla tavalla. Mikäli näin ei ole, ei voida myöskään olettaa, että haastateltavan antamat vastaukset ovat samasta asiasta kuin haastattelijan kysymykset. Avoimessa haastattelussa haastateltavan annetaan puolestaan kertoa asiasta oman ymmärryksensä sekä määrityksensä mukaisesti. Tästä seuraavat asiat liittyvät enemmän aineiston analyysiin kuin itse haastattelun muotoon. (Saralampi & Tuomi 2002, 78-79.)

Valinta avoimen haastattelun ja teemahaastattelun välillä kannattaa Saralammen ja Tuomen mukaan tehdä huolellisesti. Mikäli päättyy teemahaastatteluun, tulee tarkkaan pohtia, kuinka teemat ohjaavat haastattelua ja olisiko kuitenkin järkevämpää käyttää avointa haastattelua,

kuvattaessa haastattelun muotoa. (Saralampi & Tuomi 2002, 78.) Varsinkin, kun teemahaastattelussa haastatteluiden yhdenmukaisuuden vaade vaihtelee toteutettujen tutkimusten välillä suuresti. Vaihteluväli vaihtelee strukturoidusti etenevästä melkein avoimen haastattelun tyyppiseen haastatteluun. (Saralampi & Tuomi 2002, 77.)

Saralampi ja Tuomi toteavat sisältöanalyysin olevan perusanalyysimalli mitä voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen kaikissa perinteissä. Sisältöanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaista tutki-musta ja se voidaan nähdä erilaisten analyysikokonaisuuksien teoreettisena väljänä kehyksenä sekä yksittäisenä metodina. (Saralampi & Tuomi 2002, 93.)

Muokaten hieman Laineen alkuperäistä runkoa Saralampi ja Tuomi esittävät rungon siitä miten laadullisen analyysin tulisi edetä. 1. Päättää mikä aineistossa on kiinnostavaa. On siis valittava kapea, tarkkaan rajattu asia mitä aineistossa tutkii. Tämä asia löytyy tutkimusongelmasta, -tehtävästä ja tarkoituksesta. Kaikkien näiden tulee olla linjassa myös raportoidun kiinnostavan asian kanssa. 2. Käy aineisto läpi. Merkitsen sekä erottele kiinnostavat asiat. Kerää ne yhteen ja muusta aineistosta erilleen. Muu jää tutkimuksesta pois. Tästä käytetään myös nimistä koodaaminen tai aineiston litterointi. 3. Tyypitä, luokittele tai teemoita aineisto. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään tietyn laiseksi tyypeiksi. Luokittelussa, aineistosta voidaan määritellä luokkia ja esimerkiksi laskea montako kertaa kukin luokka esiintyy aineistossa. Teemoittelussa painottuvat kussakin teemassa sanotut asiat. Lukumäärien merkitys teemoittelussa vaihtelee tutkimusperinteestä toiseen. (Saralampi & Tuomi 2002, 93-95.)

Laadullisista analyysia voidaan jaotella monella eri tavalla. Yksi jako on induktiivinen ja deduktiivinen sekä abduktiivinen, mikä viittaa tutkimuksessa käytettyyn logiikkaan. Induktiivinen viittaa yksittäisestä yleiseen päättelyn logiikkaan ja deduktiivinen puolestaan yleisestä yksittäiseen. Abduktiivisen päättelyn mukaan on mahdollista muodostaa teoria vain, kun havainnoinnissa on mukana jokin johtoajatus. (Saralampi & Tuomi 2002, 97-99.)

Toinen on jako teorialähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja aineistolähtöiseen analyysiin. Teorialähtöinen analyysi tukeutuu, nimensä mukaisesti, johonkin malliin tai teoriaan. Analyysin taustalla on usein ajatus olemassa olevan tiedon testaamisesta uudessa yhteydessä. Teorialähtöisessä analyysissä tutkittava ilmiö määritellään jonkin jo tiedetyn perusteella. Pyrkimyksenä aineistolähtöisessä analyysissä on luoda aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Siinä ajatuksena on, etteivät analyysiyksiköt ole etukäteen päätettyjä vaan ne valitaan aineistosta tutkimuksen ongelman ja tarkoituksen mukaisesti. Analyysiin ja sen lopputulokseen liittyvä teoria koskee tutkimuksessa vain analyysin käytännön toteutusta. Tämän laisen tutkimuksen toteuttamisen vaikeutena on, ettei ole olemassa objektiivista ja teoriavapaata havainnoitsijaa. Teoriasidonnaisessa analyysissä puolestaan teoria toimii apuna analyysissä. Analyysin yksiköt poimitaan aineistosta ja aikaisempi tieto ohjaa analyysia. Aikaisemman tiedon

merkitys on olla uusien ajatusten mahdollistaja, eikä teoriaan testaava analyysissä. (Saralampi & Tuomi 2002, 97-99.)

7 Prosessi

Opinnäytetyön tiedonkeruun toteutettiin terveys- ja sosiaalialan ammattilasten teemahaastatteluna, koska koin sen parhaiten vastaavan tiedonkeruun tarpeitani. Haastateltaviksi on yleensä helpompaa löytää ja saada ammattilaisia, kuin asiakkaita. Ammattilaisten haastatteleminen on myös eettisesti ja käytännön toteutukseltaan, yksinkertaisempaa. Haastattelut muotoutuivat paljolti haastateltava tai haastateltavien mukaan ja toteutukseltaan haastattelut olivat löyhästi strukturoitu sekä ajoittain lähellä avointa haastattelua. Kaikilta tiedonantajilta ei esimerkiksi kysytty kaikkia samoja kysymyksiä, eikä samassa järjestyksessä. Tämä oli tarkoituskin, sillä halusin antaa tilaa vapaalle keskustelulle aiheesta sekä painottaa jokaisen haastateltavan kohdalla niitä teemoja joista hänellä oli parhaiten kokemusperäistä tietoa.

Kaikki haastateltavat olivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, joilla on jotain kokemusta alaikäisten välisen seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamisesta sekä hoidossa. Haastateltavat työskentelivät EVA- yksikössä, Sexpo-säätiössä, Exit-hankeessa, Tyttöjen sekä Poikien talossa ja yksi oli yksittäinen seksuaaliterapiaa tarjoava ammatinharjoittaja. Exit-hankeen haastattelu jätettiin lopulta käyttämättä, koska heidän tarjoamansa matalan kynnyksen palvelu ei mahdollista asiakkaiden ryhmittelemistä, hyväksikäytön tekijän perusteella. Suunnittelin alun alkaen haastattelevani myös muita tahoja mutta eri syistä johtuen ne jäivät valitettavasti tekemättä.

Kaikille haastateltaville lähetettiin kysymykset etukäteen tutustuttaviksi. Haastattelut kestivät 1-2h. Yksi haastatteluista toteutettiin koulun tiloissa ja loput haastateltavien henkilöiden työnantajien tiloissa. Haastatteluja tehtiin seitsemän ja haastateltavia oli yhteensä kahdeksan. Tulokset perustuvat kuitenkin yhden haastattelun hylkäämisen takia vain kuuteen haastatteluun ja haastateltavaan. Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin. Litteroinnissa ei kiinnitetty huomioita haastateltavan sanattomaan viestintään (äännähdyksiin, taukoihin jne.) ja joitain haastateltavan sanojen toistoja tai nauhojen pätkiä jätettiin kokonaan litteroimatta. Tähän litteroinnin toteutustapaan päädyttiin toisaalta ajan säästämiseksi ja toisaalta siksi, että haastatteluiden tarkoituksena oli ensisijaisesti kerätä tietoa aiheesta. Näin ollen, tutkimuksen kannalta oli tärkeämpää, mitä haastateltavat asiasta sanoivat, kuin se miten he sen sanoivat. Osa haastatteluista sisälsi myös paljon keskustelua opinnäytetyön teemojen ulkopuolelta, minkä takia nämä pätkät jätettiin litteroimatta.

Litteroinnin jälkeen saatu aineisto yksinkertaistettiin poistamalla esimerkiksi puhekielen ilmaukset ja edelleen pelkistettiin. Tämän jälkeen saadut pelkistetyt vastaukset koottiin yh-

teen teemoittain sekä teemojen apukysymyksittäin. Näin jaotellusta aineistosta lähdettiin hakemaan merkitysyksikköjä. Saaduista merkitysyksiköistä lähdettiin hakemaan toistoja, yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia eri haastateltavien välillä. Tämän jälkeen aineistoa ruvettiin analysoimaan teoriasidonnaisesti.

8 Tulosten luotettavuus ja eettisiä näkökulmia

Tutkijan tekemät eettiset ratkaisut kulkevat käsi kädessä tutkimuksen uskottavuuden kanssa (Saralampi & Tuomi 2002, 130) ja eri tutkimusperinteillä suhtautuminen tutkimukselliseen etiikkaan on hyvin erilainen. Toista ääripäätä edustaa näkemys, jossa tutkimusetiikka nähdään metodologisena seikkana. Tämän katsontakannan mukaan kaikki tutkimuksen yhteydessä tehdyt valinnat ovat moraalisia valintoja. Tässä kyse on tutkimuksen metodisten päätösten ja tutkimuksen taustalla olevien tiedekäsitysten arvosidonnaisuuden eettisestä miettimisestä. Toisessa ääripäässä taas, tutkimuksen etiikkaan suhtaudutaan eräänlaisena teknisenä normina. Näin ollen tutkimuksen eettiset ongelmat ovat pääosin yhteydessä tutkimustoimintaan sekä sen toteuttamiseen. Tällöin kyse on siis, tutkimuseettisten ongelmien liittymisestä tutkimuksen käytännölliseen toteutukseen. (Saralampi & Tuomi 2002, 125.)

Tutkimuksen uskottavuus puolestaan perustuu hyvään tieteelliseen käytäntöön ja siihen noudattaako tutkija sitä vai ei. Hyvän tieteellisen käytännön noudattamisen vastuu sekä vastuu tutkimuksen vilpittömyydestä ja rehellisyydestä on tutkimuksen tekijällä. Vastuu on myös tutkimusyksikön tai -ryhmän johtajalla, mikä tarkoittaa opettajien olevan vastuussa oppilaitensa tekemistä valinnoista opinnäytetöissään. (Saralampi & Tuomi 2002, 130.)

Tutkimuksessa käytetyt välineet, tutkittavalle ilmiölle annetut merkitykset ja yksilön käsitys tutkitavasta ilmiöstä, vaikuttavat kaikki tutkimuksen tuloksiin. Tutkimustulokset eivät siten ole, koskaan irrallisia havaintomenetelmästä ja sen käyttäjästä. Puhdasta objektiivista tietoa ei siis ole olemassa ja kaikki tieto subjektiivista tutkimusasetelman kannalta. Tutkija on oman ymmärryksensä varassa sekä tavallaan kahlitsema ja joutuu tämän ymmärryksen perusteella päättämään miten tutkittavaa ilmiötä tai asiaa lähestyy. (Saralampi & Tuomi 2002, 19.) Tämän lisäksi, tutkijan eettiset kannat vaikuttavat tämän tutkimuksessa tekemiin ratkaisuihin. Toisaalta eettisiin ratkaisuihin vaikuttavat myös tutkimuksen tulokset. Etiikan sekä tutkimuksen yhteys on näin ollen siis kaksipuoleinen. (Saralampi & Tuomi 2002, 122.) On myös syytä muistaa, että myös tutkimuksen aiheen valinta on eettinen kysymys. Aiheen eettisyyttä pohdittaessa tulee muistaa selvittää, miksi tutkimukseen aletaan sekä kenen ehdolla sen aihe valitaan. (Saralampi & Tuomi 2002, 126.)

Opinnäytetyön tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista saada tietoa siitä puhuvatko haastateltavat samoista vai eri asiakkaita. Yhtä valtakunnallista toimijaa lukuun ottamatta, muut

haastatellut tahot toimivat pääkaupunkiseudulla. Haastatteluissa ei myöskään aina ollut mahdollisuutta tarkkaan erotella milloin haastateltava/tiedonantaja puhui kaikesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä yleisellä tasolla, milloin alaikäisiin kohdistuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä yleisesti ja milloin spesifisti seksuaalisesta hyväksikäytöstä, jossa molemmat osapuolet ovat olleet alaikäisiä tapahtumahetkellä. Kaikki nämä seikat luonnollisesti laskevat tulosten luotettavuutta ja yleistettävyyttä.

Tarkkoja lukumäärällisiä tuloksia alaikäisten sisarusten välisen inestien ja ei sisarusten välisen hyväksikäytön suhteesta on haastatteluiden perusteella mahdotonta antaa. Ennen kaikkea siksi, ettei se ollut erillinen teema haastattelussa. Toisaalta myös siksi, että haastattelut poikkesivat toteutukselta niin paljon toisistaan ja toisaalta, koska yhtä poikkeusta lukuun ottamatta haastateltavat eivät tarkistanee asiaa asiakastiedoistaan.

9 Tulokset

Alla olen esittänyt haastatteluaineistosta saamani tuloksen haastattelun teemoittain. Huomion arvoista on, että vaikka tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, haastattelut olivat löyhästi strukturoituja muistuttaen hetkittäin enemmän avointa haastattelua. En esimerkiksi kysynyt kaikilta tiedonantajilta samoja kysymyksiä, enkä samassa järjestyksessä. Tämän tein antaakseni tilaa vapaalle keskustelulle aiheesta ja toisaalta, koska haastateltavani toimivat eri tehtävissä suhteessa haastattelun aiheeseen. Tällöin oli luonnollista keskittyä niihin teemoihin ja aiheisiin mistä kyseisellä haastateltavalla oli eniten kokemusta ja tietoa.

9.1 Haastateltavan tausta ja viitekehys tematiikkaan

Yhtä lukuun ottamatta kaikilla haastateltavilla oli sosiaalialan koulutus. Esimerkkinä mainittakoon sosiaalikasvattaja, kuntoutuksen ohjaaja ja sosionomi. Haastateltavien viitekehukset vaihtelivat erilaisista sosiaalisista sekä terapeuttisista viitekehyksistä nuorisopsykiatriseen ja työnimikkeitä olivat muun muassa sosiaalityöntekijä, seksuaalisen väkivaltatyön ohjaaja, ohjaaja, seksuaaliterapeutti ja perhekuntouttaja. Kysyttäessä miten peruskoulutuksessa tuli esille ihmisen seksuaalisuuden kohtaaminen, haastateltavat vastasivat sen olleen olematonta tai riittämätöntä.

”No, eipä juuri mitenkään” (Haastateltava 2)

Tematiikkaan ei joko otettu mitenkään huomioon koulutuksessa, tai sen osuus koulutuksesta oli minimaalinen, esimerkiksi puoli päivää koko koulutuksen aikana. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen koulussaan ihmisen seksuaalisuuden opetus oli järjestetty kahtena erillisenä valinnaisena kurssina. Jotkut olivat niin suosittuja, että niihin oli hyvin vaikea päästä. Toinen

haastateltava sanoi puolestaan suoraan, ettei pystyisi kohtaamaan asiakkaidensa seksuaalisuutta nykyisellä tasollaan, ilman hankkimaansa lisäkoulutusta. Yli puolella haastateltavista olikin jokin ihmisen seksuaalisuuteen liittyvä lisäkoulutus, esimerkiksi seksuaalineuvojan tai -terapeutin koulutus. Loput olivat hankkineet muunlaista lisäkoulutusta tai saaneet työpaikansa kautta perehdytystä aiheeseen.

”Siis, ihan olemattoman vähän. Käytännössä ei mitään. Että kaiken sen mitä mä olen seksuaalisuuden ammatillisesta kohtaamisesta oppinut, on ollu sitten noissa erikoistumiskoulutuksessa” (Haastateltava 4)

Haasteltavien asiakkaiden iät vaihtelivat myös suuresti niin tekijöiden kuin uhrienkin osalta. Yksi haastateltava kertoi esimerkiksi, että nuorin kohtaamansa tekijä, oli seitsemänvuotias ja vanhin puolestaan 17-vuotias. Osalla haastateltavista kokemukset perustuivat puolestaan aikuisasiakkaiden terapeuttisiin hoitosuhteisiin, jotka olivat alaikäisinä joutuneet toisen alaikäisen hyväksikäyttämäksi. Vaihtelevuutta oli myös siinä minkä ikäisille haastateltavien toimipaikan palvelu oli tarkoitettu. Toisissa palvelu oli tarkoitettu vain alle 18 vuotiaille, esim. 13-17 vuotiaille, toisilla palvelu jatkuin 28 ikävuoteen asti tai siitä ylöspäin. Kysyttäessä, kuinka monta alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää asiakasta kohtaan vuositain, vastaukset vaihtelivat 1 ja 20 välillä.

9.2 Aiheen määrittely

Haasteltavia pyydettiin määrittämään, mitä on alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö ja millaista on normaali alaikäisten välinen seksuaalinen kanssakäyminen. Alaikäisten seksuaalisen hyväksikäytön määrittelyssä haastateltavien vastauksissa nousu päällimmäisenä esiin toisen lapsen/nuoren valta-asema tai ylivalta toiseen nähden. Toinen on jollain tavoin tai joidenkin ominaisuuksiensa takia toista paremmassa asemassa ja käyttää tätä asemaa hyväkseen saadakseen itselle jotakin. Esimerkiksi pyrkiessään johonkin tunteeseen tai nautintoon toisen kanssa ja toteuttaakseen omia tarpeitaan. Toisin sanoen alaikäisten välinen seksuaalinen kanssakäyminen ei ole tasaväkistä ja toinen käyttää valtaa toista kohtaan (loukaten toisen seksuaalista itsemääräämisoikutta). Epätasa-arvoisen valta-asetelman muodostajiksi haastateltavat mainitsivat muun muassa ikäeron sekä eron tiedoissa ja kehityksessä. Kysyttäessä erikseen mikä osapuolten ikäeron merkitys on alaikäisten seksuaalisessa hyväksikäytössä ja sen määrittelyssä, suurin osa haastateltavista sanoi sillä olevan merkitystä mutta että se yksin ei välttämättä tee kanssakäymisestä toista hyväksikäyttävää. (Suuren) ikäeron katsottiin tekevän hyväksikäytön suorittamisesta helpompaa ja myös toiselle vahingollisempaa. Esimerkiksi nuoren orgastinen halu paljon itseään nuorempaa lasta kohtaa.

”...et se on niin kuin loukkaavampaa mitä enemmän sitä ikäeroa on. Että, et siin tulee sit se semmonen tietysti se kehitysvaihe on myös eri sit sillä vanhemmalla ja sit siin voi tulla semmonen just se seksuaalisen nautinnon niin kuin myös siis semmonen pyrkimys semmoseen orgastiseen... Et se voi hämätä nuorempaa vielä, jos hän ei ole niin kuin siinä vaiheessa.” (Haastateltava 3)

Toisaalta haastateltavat toivat myös esille, että hyväksikäyttöä tapahtuu myös saman ikäisten ja kehitykseltään saman tasoisten välillä. Seksuaalista hyväksikäyttöä voi tapahtua esimerkiksi nuorten seurustelusuhteissa.

”Ei, ei tietenkään, että onhan niitä sitten nuoruusikäisiä, jotka kohdistaa saman ikäisiin mutta se on niin kuin rajoja ylittävää se seksuaalinen käyttäytyminen.” (Haastateltava 2)

Yksi haastateltavista toi myös esille, että saman ikäistenkin välillä voin suuria eroja, kehityksessä ja henkisessä kypsytydessä. Mikä voi mahdollisesti altistaa hyväksikäytölle nuorten/lasten välillä.

”Se riippuu niin yksilöllisistä tekijöistä. Jokainen kehittyy niin omaan tahtiin, että jos ottaa vaikka viisi viisitoistavuotiasta niin siinä on aika monta kehitystasoa. Et jos ne henkilöt jotka päätyy keskenään jonkinlaiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen keskenään tai seksuaalissävytteiseen keskusteluun ja toinen on selkeesti jäljessä kehitystasoltaan tai ei muuten, ei omatoimijuus oo kehittynyt ja toinen on selkeesti pidemmällä. Niin silloin se on helposti sellainen hyväksikäyttävä aspekti siinä. Mutta sitten jos on kaksi neljätoistavuotiasta siinä tai neljätoista ja viistoista tai kolmetoista ja viistoista vuotias, jotka on kuta-kuinkin samalla kehitystasolla, niin en mä nää siinä mitään ongelmallista siinänsä”. (Haastateltava 4)

Tapoina käyttää tätä valta-asetelmaa haastateltavat kertoivat esimerkiksi johdattelun, manipuloinnin, suostuttelun, pakottamisen ja ylipuhumisen. Yksi haastateltavista kertoi esimerkiksi, että tekijä saattaa uhata kertoa uhrin vanhemmille jotain tai uhkaa olla leikkimättä uhrin kanssa, jos tämä ei suostu tekijän toiveisiin. Seksuaaliseksi hyväksikäytöksi määriteltävää toimintaa alaikäisten välillä haastateltavat kuvasivat sellaiseksi mikä rikkoo toisen alaikäisen henkilön seksuaalisia tai muita rajoja ja itsemääräämisoikutta. Tämä voi tapahtua sanoilla tai teoilla. Tekijä menee esimerkiksi liian lähelle tai koskettelee toista ilman lupaa. Nuori/lapsi saattaa myös paljastella itseään toiselle, pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen tai raiskata toisen. Yksi haastateltava kuvasi tyypilliseksi tapaukseksi sitä, että vanhempi sisarus on nähnyt pornografiaa ja haluaa leikkiä pornoa nuoremman sisaruksensa kanssa, tehden näin tämän kanssa asioita mitä on nähnyt pornografisessa materiaalissa tehtävän. Toisaalta tuotiin myös

esille, että hyväksikäyttö tapaukset voivat vaihdella suuresti. Teko voi olla impulsiivinen tai hyvin tarkkaan suunniteltu ja harkittu.

”Että on semmoisia tilanteita, että on todellakin ollut niin kuin tämmöinen hyvin impulsiivinen ja suunnittelematon teko. Että on joku niin kuin laukaisevana tekijänä saattanut olla joku ihan tämmöinen niin kuin lasten leikkiin liittyvä tämmöinen niin kuin ihan tämmöinen sattuman varainen kosketus. Että jotenkin niin kuin lapset on leikkinyt ja jotenkin niin kuin joku osa on niin kuin koskenut genitaali alueelle ja siitä se on lähtenyt. Tai sitten on myöskin tilanteita, että pystyy havainnoimaan, että se seksuaalinen teko on ollut erittäin suunniteltu. Että se teini-ikäinen on niin kuin ihan miettinyt että mennään niitten pienten lasten kanssa niin kuin jonnekin ja otetaan evästä mukaan ja näin että. Vaikka puhutaan nuoruusikäisistä niin nää on hyvin erilaisia. Niin. teko on ollut selkeesti suunniteltu, että se ei ole niin kuin tapahtunut minuutissa vaan, että. Ehkä jopa päivä tai ainakin tunteja, että tota. (Haastateltava 1)

Monissa vastauksissa nousi myös esille se, että sen määrittäminen ulkopuolelta milloin on kyse seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja milloin ei, voi olla hyvin vaikeaa.

”Se on siis hirveän vaikeaa antaa ulkopuolelta sitä määritelmää, jotenkin että näistä merkeistä, näistä teoista sen tunnistaa.” (Haastateltava 6)

”Sitähän me välillä just punnitaankin, että jos on nuorten välillä jotain tapahtunut, et onko se, onks siinä tavallaan molemmat osapuolet ollu mukana ja kuinka ikätasoon sopivaa se on ollut.” (Haastateltava 2)

Normaalin tai ei-haitallisen alaikäisten välisen seksuaalisen kanssakäymien haastateltavat puolestaan määrittelivät molempien halun, suostumuksen ja tasaväkisyyden kautta. Molempien osallistujien pitää olla ikätasoiselta kehitykseltään suurin piirtein samalla tasolla ja suhde ei saa olla millään tavalla alistainen, vaan se perustuu yhteisymmärrykseen ja vapaaseen tahtoon. Kaikkien tulee osallistua toimintaa omasta halustaan ja toiminnassa ei aiheuteta kenellekään vahinkoa.

”Siinä jotenkin, ei esimerkiksi lähdetä toteuttamaan, jos on nähty jotain pornografisia tota materiaaleja niin ei lähdetä toteuttamaan mitään sellaisia tyyliin yhdyntää ja sellaista, sen takia että ajatellaan, että näin kuuluu tehdä vaan se kumpuaa siitä omasta kiinnostuksesta, omasta uteliaisuudesta.” (Haastateltava 6)

Yksi haastateltava toi myös esille, että nuorilla tai lapsilla olisi hyvä olla joku aikuinen jonka kanssa asiasta puhua asiasta, ilman häpeää, salaitua tai paljastumisen pelkoa.

Jotkut haastateltavista toivat tämän teeman kohdalla myös esille juridiikan ja sen merkityksen määrittelyssä niin objektiivisella kuin subjektiivisella tasollakin.

”En tiedä onko tässä kokemuksena seksuaalinen hyväksikäyttö vai onko se niin kun sit taas joku. Kun nää on mielenkiintosii kun joku voi kokee, et on tullu seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, vaikka siinä ei olisi niin kun rikosta tapahtunut... kun et onko rikosoikeudellisesti vastuussa ja sit tää on ihan oma juttunsa ja niin kun, et onko jokin asia mihin tulee seuraamuksia vai ei.” (Haastateltava 5)

9.3 Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö

Tämä teema jakautui kolmeen alateemaan tunnistamiseen, hoitoon ja kuntoutukseen sekä ennaltaehkäisyyn. Joista alateema hoito ja kuntoutus oli puolestaan jaettu alaikäisten seksuaalisten hyväksikäytön uhrien hoitoon ja kuntoutukseen, sekä alaikäisiin seksuaalisiin hyväksikäyttäjien hoitoon ja kuntoutukseen. Kahdella haastateltavalla kokemukset perustuivat pääsin uhrien ja kahdella pääasiassa tekijöiden hoitoon ja kuntoutukseen. Kahdella haastateltavalla oli puolestaan kokemusta niin uhrien kuin tekijöidenkin hoidosta ja kuntoutuksesta.

9.3.1 Tunnistaminen

Suurin osa haastateltavat sanoivat, ettei alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö tule helposti ilmi. Asiaan ei kiinnitetä huomiota ja osapuolet eivät välttämättä kerro asiasta siihen liittyvän häpeän ja syyllisyyden takia. Uhri saattaa esimerkiksi pelätä itse aiheuttaneensa hyväksikäytön tai olevan jollain lailla vastuussa siitä.

”Jos ei joku satu paikalle ja näe, niin se on varmaan asia mikä ei tule ilmi pitkään, pitkään aikaan. Koska aika vähän lapsia rohkaistaan puhumaan tällaisista asioista. Ja tota eneminkin rohkaistaan vaikenemaan, joko aktiivisesti tai passiivisesti.” (Haastateltava 6)

”Joo siis ei helposti tuu ilmi, eikä kukaan kiinnitä huomiota tai siis se ei se helposti jää huomiotta. Ihmiset haluaa salata asian sen häpeän ja syyllisyyden takia.” (Haastateltava 3)

Kysyttäessä miten tapaukset ovat tulleet ilmi, haastateltavat vastasivat uhrin usein miten ker-
toneen asiasta jollekin aikuiselle. Lapsi tai nuori on voinut kertoa asiasta suoraan aikuisella
tai se on voinut muuten tulla esille lapsen/nuoren puheista tapahtumaan liittyen. Uhri saat-
taa esimerkiksi kertoa jostain epämiellyttävästä kohtaamisesta jossa hän on aluksi ollut kiin-
nostunut mutta mikä ei ole loppuun asti sujunut hyvin.

”Mun kokemuksen mukaan se on tullut joko niin kuin nuorten omissa puheissa
mitä he ei ehkä ole itse ymmärtänyt mut joku aikuinen, joka sit kuulee sen,
niin ymmärtää mist on kysymys.” (Haastateltava 5)

Joissain tapauksissa aikuinen oli nähnyt tapahtuman tai tekijä oli itse kertonut tapahtuneesta.
Myös vanhemmat ja viranomaiset olivat saattaneet tuoda asian esille. Yksi haastateltava toi
esille yhtenä ongelmana olevan sen, että uhrin usein kertovat asiasta vasta, kun hyväksikäyttö
tapahtumasta on kulunut jonkin aikaan. Haastateltavat kertoivat, että suurimmassa osassa ta-
pauksia uhrin lähipiiri oli lähtenyt viemään asiaa eteenpäin olemalla yhteydessä tekijän van-
hempiin, lastensuojeluun ja/tai poliisiin. Hyväksikäyttökokemus saattoi tulla esille myös
muulla tavoin monta vuotta tapahtuman jälkeen. Esimerkiksi uhrin hakiessa aikuisena hoitoa
tai tukea jonkin muun asian johdosta.

”Tai sitten se voi tulla esiin niin, että jossain kohtaa... jos se on jotain minkä
muistaa, niin se saattaa jossain kohtaa, kun hakee apua johonkin, niin tulla jos-
sain anamneesi haastattelussa, kun käydään lapsuuden kokemuksia läpi... Niin
esimerkiksi, semmoisessa kohtaa se saattaa, kun joku kysyy niin täsmällisen ky-
symyksen, niin saattaa” (Haastateltava 6)

Yksi haastateltava muistutti, ettei pelkästään nuoren tai lapsen oireilusta voi vetää yksiselit-
teisiä johtopäätöksiä.

”...niille oireiluilla niin kuin masennukselle tai sitten semmosella niin kuin hol-
tittomalla niin kuin seksuaaliselle käyttäytymiselle. Että minusta pelkästään
niistä oireista ei voi vetää semmosta yksiselitteistä, että jos nuori käyttäytyy
tällä tavalla niin sitten. Vaan ne voi tarkoittaa monta asiaa. Mutta sitten voi
olla semmoista et se saattaa, niin kuin se nuoren tapa tulla kontaktiin voi olla
niin kuin seksualisoitunut. Et se voi olla yks, mut se voi kertoa monesta muusta-
kin niin kuin”. (Haastateltava 3)

Kun haastateltavilta kysyttiin, miten alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön
yleensä reagoidaan, suurin osa vastasi varsinkin omaisten reagoitavan yleensä järkytyksellä ja
epävarmuudella, siitä miten tulisi toimia. Yksi haastateltavista vastasi, että hänen vähäisen

kokemuksensa mukaan lasten seksuaalisuus ylipäättään herättää kauhua ja ahdistusta niin lasten omaisissa kuin ammattilaisissakin. Toinen haastateltava kuvasi tyypillisesti niin uhrin kuin tekijänkin omaisten, joko yli- tai alireagoivan asian tullessa ilmi. Moni haastateltava toi esille ammattilaisten epävarmuuden siitä, miten tulisi toimia, kun alaikäisten välinen seksuaalinen väkivalta tai hyväksikäyttö tulee ilmi.

”No järkytyksellä. Joka niin kun sanosin, että se, se tavallaan se järkytys ja sellainen, että ei osata tehdä oikeastaan mitään taikka, mitä tässä pitäisi tehdä. Niin se koskee sekä näitä uhrin, että tekijän omaisia mutta myös viranomaisia.”
(Haastateltava 2)

Yksi haastateltava sanoin reagoinnin riippuvan siitä, onko kyse uhrista vai tekijästä. Hänen kokemuksensa mukaan uhrien kohdalla asiaa osattiin paremmin ymmärtää ja lähteä viemään asiaa eteenpäin, vaikka tämäkin saattoi olla haasteellista. Hän toi myös esille eri tahojen asettamat erilaiset vaatimukset lapsen/nuoren kanssa työskentelevälle ammattilaiselle, siitä miten tulisi toimia.

”Saattaa olla niin kun sellaista epävarmuutta omien niin kun taitojen suhteen. Et tiedäks mä mitä täs tilantees voi tehdä... Ja varsinkin niin kun näin niin kuin lastensuojelun näkökulmasta, ku sit tulee paineet sieltä että niin kun mitä poliisi odottaa, sit tulee siitä että mitä vanhemmat odottaa, mitä sosiaalityöntekijä odottaa ja kuitenkin sitten niin kun sä teet töitä sen lapsen kanssa ja haluat, et sill on kaikki hyvin. Et sä haluaisit kuitenkin vaan auttaa ja helpottaa sen oloa ja vakauttaa tilannetta. Ja sit niin kun, et joskus tietänyttyypiset oikeusprosessit vaikeuttaa sitä, että saa siinä vaiheessa apua. Joittei häiritse tutkintaa.”
(Haastateltava 5)

Suurin osa haastateltavista toi esille huolensa uhrien ja tekijöiden hoitoon pääsystä, eri ammatillisten tahojen puutteellisten tietojen ja taitojen takia. Haastateltavat kertoivat, että hoitoon pääsyn estymisellä voi olla vakavia sekä pitkävaikutteisia seurauksia, niin lapsille tai nuorille, itselleen kuin tämän ympäristöllekin.

”...me vähän täällä tuskailtiin sitä, että millä tavalla, millä me saatas hoitoon nämä nuoret...tuntui olevan sellainen niin kuin käyttäytymismalli tai toiminta tapa, että kun nuori on jäänyt kiinni tästä, niin hänelle sanotaan, että tätä ei koskaan enää saa tapahtua ja sitten se unohdetaan. Ja nyt on sanottu jo, että nyt teit väärin ja ei saa tehdä enää ja sit se nuori jää ilman mitään apua ja silloin se riski tietysti siihen, että se teko toistuu on isompi”. (Haastateltava 2)

Yksi haastateltava kertoi kohdanneensa ammattilaisten taholta myös toimintaa mikä ei perustu tietoon tai taitoon vaan oletukseen siitä, miten asia on.

”Ja sit semmonen niin kun, niin kuin monet muutkin asiat seksuaalisuuteen liittyen niin kun, vedetään sil mututuntumalla. Et tota noin, et kyllähän tää näin menee... Sen sijaan, että otettais oikeesti selvää niiltä ihmisiltä jotka oikeasti, tietää asioita”. (Haastateltava 5)

Kaikki haastateltavat kuitenkin sanoivat asian muuttuneen paljon vuosien varrella ja että osa ammattilaisista osaa ja tietää, miten toimia. Heidän mukaansa asiassa on menty parempaan suuntaan mutta parannettavaa kuitenkin edelleen on.

”Varmaan samaa pulmaan on edelleen mutta, mut jollain tapaa on uskallettu ruveta puhumaan ehkä suuremmin siitä asiasta kuitenkin, että sitä ei tarvitse hyssyttellä ja piilottaa. Vaan sitten sen, siitä puhutaan ja ohjataan nuori hoitoon... mutta kyllä se asia mua edelleen huolettaa. Että se on vaikea asia ilmeisesti puhua, viranomaisillekin”. (Haastateltava 2)

9.3.2 Hoito ja kuntoutus

Haastateltavia pyydettiin kertomaan mitä erityispiirteitä liittyy toisen alaikäisen henkilön seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneen hoitoon ja kuntoutukseen. Suurin osa haastateltavista totesi, työskentelyn olen pitkälti samalaista, kuin aikuistekijöiden uhrien kanssa. Yksi haastateltavista totesin, seksuaalisen väkivallan aiheuttavan aina monenlaisia hyvin yksilöllisiä tunnereaktioita ja alaikäisen ollessa kyseessä, reaktiot ovat yleensä huomattavasti voimakkaampia. Uhrin kokema syyllisyys sekä häpeä, tapahtuneesta nousivat tunnereaktioina esille kaikkien haastateltavien vastauksista. Uhri voi kokea olevansa jollain tavalla vastuussa tapahtuneesta tai ajatella, että hänen olisi pitänyt pystyä omalla toiminnallaan estämään häneen kohdistunut hyväksikäyttö.

”Että olenko minä itse ja minä olen itse suostunut ja sit jos olen itse kiihottunut myös siitä, niin sitten olen jotenkin osallisena siinä?... Ja minun olisi pitänyt pystyä niin kuin pitämään puoleni. Kun se mekaaninen ärsyke voi tuottaa sellaista niin kuin kiihottumisen tunnetta. Tai sitten jos pojalla tulee niin kuin stondis siitä niin sitten ajatellaan siten että se on niin kuin osoitus siitä, että se on halunnut sitä” (Haastateltava 3)

Yksi haastateltavista toi saman ikäisten lasten/nuorten kohdalla esille tunnistamisen vaikeuden hoidon erityispiirteenä. Niin uhrin kuin lähipiirinkin voi olla vaikeampaa tunnistaa hyväksikäyttö, ellei siihen liity suoranaista väkivaltaa. Tämä voi aiheuttaa hämmennystä uhrissa, mikäli hän on lähtenyt aluksi mukaan vapaaehtoisesti tai luullut tietävänsä mihin on suotumassa.

”Tietysti se hämmennys, ehkä se siinä on, et jos toinen on kumminkin saman ikäinen joka on hyväksikäyttänyt jos siihen on jossain vaiheessa lähtenyt niin kuin niin sanotusti vapaaehtoisesti mukaan tai on luullut tietävänsä, että mitä tekee ja toinen käyttää hyväkseen sitä. Niin sitten sen tunnistaminen, että tässä on jotain väärää, epäsopivaa. Niin se voi olla vaikeempaa ellei siihen liity sitten suoranaista väkivaltaa tai painostamista, sellainen on helpompi tunnistaa. Mutta sit jos se hyväksikäyttö niin kuin se usein on, niin se on semmoista hienovaraisempaa semmoista manipuloivampaa. Et jos se on aikuinen niin kyllä nuori tunnistaa, lapsi/nuori aika hyvin tunnistaa sen että tämä ei ole sopivaa, tän ei pitäis tapahtua. Et se ehkä semmoinen erityispiirre on.” (Haastateltava 4)

Luottamuksen rikkoutuminen oli myös asia mikä mainittiin asiana joka oli yhteistä niin alaikäisten kuin aikuistenkin tekemän lapsiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön kanssa. Hyvin henkilökohtaisten rajojen rikkoutuminen heikentää uhrin kykyä luottaa toisiin ihmisiin tulevaisuudessa. Uhri saattaa alkaa liittämään jonkin ihmisryhmän tai kontekstin hyväksikäyttöön, esimerkiksi jonkin harrastuksen tai kokea kaikkien aikuisten olevan hyväksikäyttäjiä. Osa haastateltavista toi yhtenä eroavaisuutena esille tekijän iän merkityksen suhteessa hoitosuhteeseen. Hyväksikäytön tekijä ollessa aikuinen se katsottiin voivan vaikeuttaa luottamuksellisen ammatillisen suhteen muodostumista uhriin enemmän, kuin tekijän ollessa alaikäinen.

”Jos se tekijä on aikuinen niin se voi aktivoitua tässä terapisuhteessa. Eli pelko voi aktivoitua tai voi pelätä että minä teen jotain. Minä voin muistuttaa tekijästä. Jokin eleeni voi muistuttaa siitä aikuisesta. Mutta tietysti se voi aktivoitua myös siinä vertaissuhteissa ja voihan jokin eleeni tai joku äänen paino voi muistuttaa jostain mikä on tapahtunut vaikka tekijä on ollut alaikäinen. Ajattelen sen kuitenkin olevan todennäköisempää, jos se tekijä on ollut aikuinen.” (Haastateltava 3)

Kysyttäessä, näkykö luottamuksen menetys alaikäisten hyväksikäytön tekijöiden uhrien vertaissuhteissa, suurin osa vastasi kyllä. Yksi haastateltavista toi esille, vertaissuhteiden ongel-

mallisuuden erityisesti silloin kun hyväksikäyttäjä on ollut iältään ja kehitykselliseltä tasoltaan lähellä tai samalla tasolla uhrin kanssa. Kaveripiiri saattaa painostaa uhria, sosiaalista eristämistä ja tekijä on voinut levittää juoruja uhrista vahvistaakseen omaan asemaansa koulussa tai kaveripiirin keskuudessa. Tällaisissa tilanteissa esimerkiksi uhrin kyky käydä koulussa saattaa nousta ratkaistavaksi kysymykseksi.

”Siihen liittyy koulu aika paljon mukaan ja miten pystyy olemaan. Et voiko niistä asioista sanoa ääneen. Koska sitten koulussa leimataan tai se on voitu jo ennakkoon tekijä levittää juoruja varmistaakseen oman asemansa kaveripiirissä ja koulussa”. (Haastateltava 5)

Sama haastateltava toi myös esille hyväksikäyttötapahtuman kontekstin ja siitä kuluneen ajan merkityksen uhrille. Uhria saattaa huolettaa miten reagoidaan hänen humalassa oloonsa tapahtumahetkellä tai käytökseen, aikana tapahtuman ja siitä kertomisen välillä.

”Minähän olin humalassa tai enhän minä voi kertoa siitä, koska olen alaikäinen ja olin humalassa. Mitä siihen reagoidaan. Tai, kun tapahtuneesta on jo niin paljon aikaa, ja olen käyttäytynyt tosi oudosti sen jälkeen, niin nyt ne ajattelee et se tapahtui sinä aikana kun käyttäydyin oudosti, vaikka se johtuu siitä. Ja että minä kerjäsinkin sillä käytökselläni sitä. (Haastateltava 5)

Luottamuksen rakentaminen ja itsetunnon sekä luottamuksen palauttaminen mainittiin haastateltavien vastauksissa useasti uhrien hoidon kohdalla yhdessä tiedonannon kanssa. Uhrille täytyy antaa aikaa sekä tilaa työstää kokemuksia ja luoda rauhassa luottamuksellinen suhde ammattiauttajaan. Yksi haastateltava, kuvasi uhrien kanssa tehtävää työskentelyä tapahtuneen sanoittamiseksi ja taustoittamiseksi. Uhreilla ei välttämättä ole sanoja millä kuvata tai käsitellä tapahtunutta ja sen takia on lähdeittävä liikkeelle ikätasoisista sanoista ja käsitteistä.

”Että mitä se on se mikä on tapahtunut mitä se on. Miksi se on nyt tapahtunut väärään aikaan, väärässä paikassa. Miksi on ok jos tuntuu pahalta ja jotenkin sen tilanteen niin kuin ymmärrettävämmäksi tekeminen.” (Haastateltava 6)

Poikauhrien kohdalla yksi haasteltavista toi esille uhrien homoseksuaalisuuden pelon ja pelon syyllistymisestä itse seksuaalisiin väkivaltatekoihin tulevaisuudessa. Uhri saattaa ajatella hyväksikäytön tekemän hänestä homoseksuaalin ja/tai sen olevan syy hyväksikäytön uhriksi joutumiselle. Poikauhreille saattaa tulla seksuaalisiin fantasioihinsa nuorempia lapsia tai hän saattaa fantasioida niistä. Molemmissa tapauksissa haastateltava piti tärkeänä kunnioittaa ja

kuulla asiakkaan pelkoa sekä teoriaa. Sitä tuli lähteä tutkimaan asiakkaan kanssa jyrkän kiel-
tämisen sijaan. Työskentely vaatii aikaa ja asiakkaalle on myös tärkeää antaa tietoa asiak-
kaalle seksuaalisista fantasioista, seksuaalisesta käsikirjoituksesta ja seksuaalisuudesta ylipää-
tään. Kysyessäni oliko uhrien pelossa syyllistyä itse seksuaalisen väkivallan tekoihin mahdolli-
sesti kysymys samaistumisdefensistä, haastateltava vastasi katsovansa kyseessä olevan muut
tekijät mutta että tämäkin oli mahdollista. Hän katsoi asiassa olevan mahdollisesti kyse siitä,
että uhri haluaa antaa nimen, syyn ja oikeutuksen pahalle ololleen tai sitten kyse voikin olla hy-
väksikäytön jättämistä jäljistä seksuaaliseen käsikirjoitukseen.

”Sitten taas toinen asia liittyy siihen seksuaalisuuden käsikirjoitukseen tai sii-
hen et mitkä asiat seksualisoituu. Tai mistä me saadaan se kiksi. Nämähän läh-
tevät hyvin nuoresta pitäen kehittymään. Voi olla, että joku semmoinen, et
siinä voikin olla jotain siinä siis semmoista et jos mä tunnistan sitä kiihottu-
mista niin voi olla että siitä niin kuin jotain jää. Vaikka fantasia tasolle tai jo-
honkin.” (Haastateltava 3)

Niiltä haasteltavilta joilla oli aiheesta kokemusta, kysyttiin mitä erityispiirteitä liittyy alaikäi-
sen, toista alaikäistä henkilöä seksuaalisesti hyväksikäyttäneen, hoitoon ja kuntoutukseen.
Haastateltavien vastauksista nousi eniten esille se, että toiseen alaikäiseen kohdistunut seksu-
aalisen väkivallan teko ei määritä, sen tehnyttä lasta tai nuorta. Lapsen tai nuoren teko on
ollut tuomittava mutta lasta tai nuorta ei tule sen perusteella tuomita loppuelämäkseen. Te-
kijä tulee teostaan huolimatta kohdata ja häntä tulee kohdella ammatillisesti. Hänet tulee
nähdä holistisesti henkilönä, joka tarvitsee apua ja tukea, eikä vai pahaa tekevänä henkilönä,
johon kohdistetaan erilaisia toimia. Yhtä lailla kaikki toivat esille tekijöiden hoidon, kuntou-
tuksen ja tuen merkitystä, uusien seksuaalisesti hyväksikäyttävien tekojen ehkäisyssä.

”Ehkä myöskin se ymmärrys, että se ihminen ei ole silti läpeensä paha. Eikä se
hyväksikäyttö ei voi olla se millä sitä määritellään sitä nuorta, siitä hetkestä
eteenpäin. Sellainen leima otsassa, että se ei ole mitään muuta. Se on yksi
oleellinen asia.” (Haastateltava 5)

Tekijän häpeä, syyllisyys ja sen käsittely, nousivat myös voimakkaasti esiin haastateltavien
vastauksissa alaikäisten tekijöiden hoidossa. Tunteiden käsittely on tärkeää, jotta tekijä kyke-
nee ottamaan ja kantamaan vastuun teoistaan.

”Saada tekijä ymmärtämään mitä hän on tehnyt. Ottamaan vastuuta omasta
teostaan. Tuntemaan riittäväällä tavalla sitä syyllisyyttä, jotta pystyy muutta-
maan käyttäytymistään, lievittämään sitä häpeää, häpeän tunnetta. Tukea, ot-
tamaan vastuuta” (Haastateltava 4)

Yksi haastateltavista toi erityisesti esille tekijän tuntemaan häpeän käsittelyn tärkeyden, uusien hyväksikäyttävien tekojen ehkäisyssä. Tekijöillä saattaa olla hyvin tehokkaita defensiivmekanismeja käytössä ja mikäli näitä ei onnistuta yhdessä hänen kanssaan purkamaan, tällä saattaa olla negatiivisia vaikutuksia lapsen/nuoren identiteettiin. Tämä puolestaan lisää tekojen uusimisen riskiä.

”Heillä on aika tehokkaat väistely välttely mekanismit käynnissä ja projisoinnit tai muutenkin niin kuin oireilee. Sillä tavalla mikä ei auta oikeasti heidän toipumista. Koska sitten jos häpeä jää liiaksi, et se ei oikeesti muutu semmoiseksi tunteeksi joka auttaa ottaman vastuuta, niin se voi helposti vaikuttaa varsinkin nuorella identiteettiin. Että sitten näkee itsensä vaan pahana, huonona, hyväksikäyttäjänä ja alkaa niin kuin uskomaan että on oikeasti sitä. Ja sehän lisää riskiä toteuttaa semmoista käyttäytymistä myöskin jatkossa”. (Haastateltava 4)

Yksi haastateltava toi esille seksuaalisen toiminnan palkitsevuuden ja halun toistaa asioita mitkä koetaan palkitsevina. Tämä on sekä hoidollinen hankaluus ja syys miksi yksittäisiinkin tekoihin puutuminen on tärkeää. Toinen haastateltava puolestaan muistutti, että erityisesti alaikäisten tekijöiden kohdalla muutokset käyttäytymismalleissa ovat mahdollisia ja siksi niiden eteen kannattaa tehdä töitä.

”Mutta sehän on niin kuin sillai kauheen vaikea asia, koska tota seksuaalinen toiminta on pääasiassa erittäin palkitsevaksi koettua ja myöskin semmoinen väärä ja rikoksen nimikkeen täyttävä seksuaalinen toiminta niin. Se voi kuitenkin olla asianomaiselle itelleen hyvin semmoista palkitsevaa. Mielihyvää tuottavaa. Ja sillä tavalla, ihminenhän ylipäänsä pyrkii tekemään niitä asioita jotka koetaan niin kuin ylipäänsä palkitseviksi, et se on näin”. (Haastateltava 1)

”Ja nimenomaan nuorten kohdalla tärkeää muistaa se, että on mahdollista muuttaa sitä kehityssuuntaa ... Et nuorilla kuitenkin on vielä juostavimmat rakenteet ja aivo, hermosto, mikä nyt kehittyy täysin. Että siinä on tosi, tosi tärkeä ohjata sitä kehitystä hienovaraisesti sitä suuntaa sinne terveenpään suuntaan”. (Haastateltava 4)

Tunteiden käsittelyn lisäksi, haastateltavien vastauksissa nousi esille tiedon antaminen, osana tekijöille annettavaa hoitoa. Tekijöille annetaan tietoa seksuaalisuudesta yleisellä tasolla ja anatomiasta, mistä edetään hiljalleen teon käsittelyyn. Tarkoituksena on auttaa tekijää ymmärtämään omia tarkoituksiaan ja oppimaan aikaisemmista teoistaan miten toimia toisin.

Erityispiirteensä esille nousi myös tekijän perheen asennoituminen ja se vaikutus tekijään. Monesti tekijän vanhemmat/ perhe kieltävät tai vähättelevät tapahtunutta, jolloin tekijän kanssa asiasta keskustelu voi tämän takia vaikeutua.

”...no se on tietenkin se ensimmäinen kohta, että usein on niin kuin pitkät keskustelut, että tarviiko tämmöistä hoitaa. Tarviiko tämmöistä tutkia. Sehän oli vaan yks kerta ja ei se ollut niin vakavaa. Et se semmoinen sen niin kuin. Vähättely ja sen tosiasian kieltäminen niin sen kanssa on niin kuin paljon sitä keskustelua perheen kanssa niin kuin ensi tehtävä”. (Haastateltava 1)

”Vähätellään sitä ja silloin siitä on vaikea päästä sen nuoren kanssa keskustelemaan siitä asiasta, koska eihän hän voi nyt sitten myötää sellaista asiaa minkä vanhemmat kieltää.” (Haastateltava 5)

Yksi haastateltavista tosin toi esille, että asian käsittely tekijän kanssa ei välttämättä edellytä teon myöntämistä. Asiasta voidaan keskustella ja sitä voidaan käsitellä, ilman että tekijä on tunnustanut teon. Hän toi myös esille huolensa ammattilaisten puutteellisista tiedoista ja taidoista kohdata alaikäinen seksuaalisen väkivallan tekijä.

”On sitten niin paljon monia juttuja mitä muuten ei nähdä siinä tekijässä kuin se teko. On niin kuin se mikä määrittää. Helpommin muun tyyppisissä lastensuojelujutuissa lähdetään siitä, että mitä muutakin se ihminen on. Se lapsi kuin vaan se syy miksi se on lastensuojelun toimenpiteitten piirissä/kohteena. On tosi paljon niin kuin, mä en sano , että kaikissa paikoissa ja kaikissa paikoissa ei osata toimia mutta tämä on yks iso asia missä ei osata toimia. Että miten kohdata sitä nuorta tai lasta joka on hyväksikäyttänyt”. (Haastateltava 5)

Haastateltavilta kysyttiin myös mitä taustavaikuttimia tekijöiden taustalta on. Kaikki vastaajat toivat esille, että tapaukset ovat hyvin erilaisia ja mitään yleistyksiä tekoihin johtaneista taustatekijöistä on siksi vaikea antaa. Toistuvina asioina, altistavista tekijöistä, vastauksissa nousivat esille tekijöiden sosiaalisten taitojen sekä suhteiden heikkoudet ja vaikeudet tunteiden käsittelyssä. Alaikäisillä toisiin lapsiin/nuoriin kohdistuvilla seksuaalisen hyväksikäytön tekijöillä on usein vaikeuksia tunnistaa toisten sekä omia tunteitaan ja käsitellä niitä. Heiltä saattaa puuttua ikätoveri suhteet tai niissä on vaikeuksia, toisten ja omien rajojen tunnistaminen voi olla vaikeaa, myös oma keho ja sen tuntemukset voivat olla vieraita.

”No, näissä keisseissä mitä mä mietin, on ollu aika paljon tällaista puhdasta kokemattomuutta, hämmennystä tietynlaista rajattomuutta. Kyvyttömyyttä tunnistaa omia ja toisen rajoja. Voi olla vaikeuksia käsitellä ahdistusta, vaikeita tunteita, että pyrkii niin kuin jotenkin niitä tunteita käsittelemään jotenkin käyttäytymällä muita kohtaan vahingollisesti”. (Haastateltava 4)

Kaikki vastanneet toivat myös yhtenä riskitekijänä esille perheeseen ja perhesuhteisiin liittyvät ongelmat. Nämä voivat olla muodoltaan hyvin erilaisia, yleisimmin vastauksissa kuitenkin mainittiin väkivalta myönteisyys, jonkinlainen väkivallan ilmapiiri ja turvattomuus perheessä. Perheissä saattaa esiintyä havaittavasti erilaista väkivaltaa tai väkivalta myönteisyys voi ilmetä suhtautumisena toisia ihmisiä ja seksuaalisuutta kohtaan. Perheessä saattaa myös olla muunlaisia ongelmia joita perheen lapsi/nuori oireilee väkivaltaisella seksuaalikäytöksellään. Yksi haastateltava totesi, että tekijä voi hakea toisiin alaikäisiin kohdistuvilla seksuaalisilla teoilla asioita mitä kaipaisi vanhemmiltaan. Tekijä yrittää siis tyydyttää tarpeitaan esimerkiksi läheisyyteen ja ihmiskontaktiin.

”Niin se voi olla oire jostain. Ja sehän on jos ajattelee tällä tavalla systeemi-
sesti niin eihän se joka. Se joka oireilee, niin eihän se ole ainut ongelma sehän voi olla vaan tietyllä tavalla herkin, manifestoi sitä jotenkin sitä perheen tiettyjä toimimattomia rakenteita, ylisukupolvisia traumoja yms. Jännittyneisyyttä mitä tahansa, et se mikä tärkeä huomioida on se systeemi ja sen osat ja. Et toi perheterapia on niin kuin tosi tärkeitä”. (Haastateltava 4)

”Mitkä just vaikka vaikuttanut siihen, että mitä ei ole saanut omilta vanhemmiltaan, niin hakee jostain muualta. Niin kuin yrittää täyttää jotain tarpeita ja ei ole keinoja. Ja sitten saattaa olla vielä samassa setissä niin kuin lähteen hormonit hyrräämään teini-ikään. Niin joku läheisyyden kaipuu tai ihmiskontaktin kaipuu saattaa siinä mennä vähän överiksi. Että ei tarkoita toiselle mitään pahaa muttei osaa ehkä ihan ilmaista itseään ja hillitä. Eikä muutenkaan oikeen tiijä miten pitäis toimia, eikä niistä ole oikeen puhuttu ja puututtu”. (Haastateltava 5)

Kaksi haastateltava mainitsi myös, että monilla tekijöillä suhde omaan isään on hankala.

”...hyvin monella näistä pojista on isäsuhte ollut todella hankala. Isä ei ole ollut elämässä taikka sitten se on ollut jotenkin väkivaltainen, jotenkin hankala se suhde siihen isään. Se on näkynyt aika monella”. (Haastateltava 2)

Muita yksittäisissä vastauksissa mainittuja taustatekijöitä olivat neuropsykiatriset ongelmat, kehitysvammaisuus, kokemattomuus, impulsiivisuus ja kielellisen ilmaisan heikkous.

Haastateltavia pyydettiin myös kertomaan mitä erityispiirteitä liittyy uhrin sekä tekijän lähipiirin hoitoon ja kuntoutukseen. Vastauksista nousi esille uhrin lähipiirin tukemisen tärkeys ja huoli sen unohtumisesta. Uhrin saaman hoito voi olla yksilöpainotteista ja hänen lähipiirinsä saattaa jäädä sen ulkopuolelle.

”Mut et ajattelen kyllä, että vanhempia on ehdottoman tärkeä tukea siinä kohdassa, koska ne on tosi kyvyttömiä jotenkin käsittelemään sitä. Ku usein aikuisseksuaalisuus on aikuisille vaikeaa niin sitku se jotenkin menee siihen lapsen tasolle niin aikuiset on ihan jotenkin tosi hädässä plus se et omalle lapselle on tehty pahaa ja mitä tästä sille seuraa. Hirveä hätä ja erilaiset kauhu skenaarit, et mihin kaikkeen tää tulee johtamaan”. (Haastateltava 6)

Yksi haastateltava toi esille, että mikäli uhrin lisäksi ei tueta hänen lähipiiriään se saattaa vaikuttaa negatiivisesti hänen hoitoonsa ja toipumiseensa. Perheellä sekä läheisillä on tärkeä rooli uhrin toipumisessa, mistä syystä heidän tuen piirissä olonsa on tärkeää.

”Että jos vain se yksilö alkaa voimaan paremmin mut muu perhe ei saa tarvittavaa tukea niin kyllähän se heidän huonovointisuus hämmennys, hätä, viha, muu, helposti tarttuu siihen yksilöönkin, joka on välittömästi kokenut sitä seksuaalista väkivaltaa”. (Haastateltava 4)

Uhrin lähipiirin hoitoon liittyvänä erityispiirteenä, yksi haastateltava nosti esille tekijän vastuuseen joutumisen. Mikäli uhri ei ole ikänsä takia rikosoikeudellisessa vastuussa asiaan puututaan lastensuojelullisin keinoin, mikä voi mietityttää niin uhria kuin tämän perhettäkkin. Toisen haastateltava toi puolestaan esille, ettei uhri perhe/lähipiiri aina halua tai kykene otta-
maan tukea vastaan. Hän totesi myös, yllättävän monen seksuaalisen väkivallan uhrin vanhemman taustalta löytyvän omia kaltoinkohtelukokemuksia. Tiedon antaminen uhrin lähipiirille, seksuaalisen väkivallan vaikutuksista uhriin ja reagoinnista siihen sekä uhrin hoidosta pidettiin myös tärkeänä niin uhrien kuin tekijöidenkin perheen/lähipiirin kohdalla.

Haastateltavien vastauksissa tekijän lähipiirin hoidosta ja kuntoutuksesta, esille nousi vanhempien vastustus ja kieltäminen niin tapahtunutta kuin heidän lapsen/nuoren hoitoakin kohtaan. Kuten uhrienkin perheen kanssa, kaikki vastanneet toivat myös esille tekijän perheen ja lähipiirin tuen saannin sekä mukana olemisen osan tekijän hoitoa/kuntoutusta. Tapahtuma aiheuttaa vanhemmissa monenlaisia tunteita ja heidän on tärkeää päästä käsittelemään niitä voidakseen tukea tekijää jatkossa.

”Tavallaan sitä ymmärrystä, että se tekohan on todella väärin mutta se lapsi ei ole väärä, vaan se on teidän lapsi ja tärkeä sellaisena.” (Haastateltava 2)

”Että sinun lapsi on oikeasti tosi hyvä tyyppi ja se on ihana ihminen ja näin se vaan teki. Se ei kuitenkaan määrittele sitä lasta, eikä sen tarvitse määritellä teidän suhdetta, vanhempi lapsi suhdetta. Nyt varsinkin se tarvitsee tosi ison tuen, kun se tulee tippumaan nyt helpommin monesta asiasta pois. Niin sitä suuremmalla syyllä vanhempisuhte pitäisi olla toimiva. Nyt varsinkin se lapsi/nuori tarvitsee apua ja tukea”. (Haastateltava 5)

Kuten uhrienkin kanssa myös tekijän lähipiiriin tuenpiiriin saaminen ja uhrin hoitoon osallistuminen ei aina onnistu. Kysyttäessä joutuuko tekijä perheensä tai lähipiiriinsä hylkäämäksi, haastateltavat totesivat täydellisen hylkäämisen olevan harvinaista. Yleisempää sen sijaan oli, että toinen vanhemmista hyljeksii tekijää tai asiasta kieltäytyään puhumasta.

9.3.3 Ennaltaehkäisy

Haastateltavia pyydettiin kertomaan, miten heidän mielestään alaikäisten välistä seksuaalista hyväksikäyttöä tulisi Suomessa ehkäistä. Kaikki haastateltavat totesivat, että turvataitoja ja seksuaalikasvatusta tulisia antaa lapsille ja nuorille enemmän.

”Mun mielestä Suomen tällaiset niin kuin seksuaalikasvatuskäytännöt tai se että mitä milläkin ikätasolla seksuaalikasvatusta tehdään niin mun mielestä Suomi tipahtaa kärryiltä jo päiväkotikäisten suositusten noudattamisessa. Kyllä ja lapset pitää opettaa siihen, että kukaan ei saa koskea ilman lupaa. Uikareiden alla olevat alueet on ihan iki omia. Eikä he saa koskea toisia. Oman kehon ja muiden kehon kunnioittaminen ja se että jos jotain tapahtuu, niin siitä saa ja pitää kertoa aikuiselle”. (Haastateltava 6)

”Ihan ensiarvoisen tärkeätä on asianmukainen, ammatillinen seksuaalikasvatus ja turvataidot. Et se että seksuaalisuudesta, rajoista, toisen kunnioittamisesta niin siitä puhuttaisiin ja jo niin kuin hyvin nuoresta lähtien. Et se seksuaalikasvatus oikeesti ois niin kuin systemaattisempaa ja sitä vois niin kuin , räätälöity eri kehitystason mukaisesti. Et se on mun mielestä sen pohja kyllä”. (Haastateltava 4)

Yksi haastateltava nosti myös erityisryhmänä, esille joille pitäisi tarjota räätälöityä seksuaalikasvatusta. Kehitysvammaisilla ja muilla eri ryhmillä on erilainen kokemuspohja ja tiedonsaantitarve seksuaalisuuteen liittyen.

”Ja myös erityisryhmien pitäisi saada sitä niin kuin seksuaalikasvatusta. Ettei kehitysvammaisia ei pidettäisi asexuaaleina ja vaikka ne olisitkin, asexuaaleja niin silti näistä asioista on tärkeää puhua”. (Haastateltava 3)

Kaksi haastateltavaa toi myös esille, tarpeen saada asiallista tietoa lapsikohteisesta seksuaalisuudesta, pedofiiliasta ja lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä, niin koulujen seksuaalikasvatuksessa kuin muuallakin.

”Koulujen seksuaalikasvatuksessa sitten myös kerrotaisiin mistä seksuaalisesta hyväksikäytössä/lasten seksuaalisesta hyväksikäytössä on kysymys. Koska siellä nousee se pedofiili/ pedari sitten. Ja kerrotaisiin myös siitä, että on ihmisiä, jotka tunnistavat tämän taipumuksen jo nuorena. Myöskin niin kuin luokassakin tai koulussa on tällaisia. Eli ei sillä tavalla, että tuolla jossain on joku ihme hirviö. Sekä myös sitä vastuullisuutta ja että se että tunnistan tällaisia taipumuksia itsessäni ei tarkoita, että olen jotenkin huono ja kamala. Sen oikean tiedon tuominen siitäkin asiasta. (Haastateltava 3)

”Sitten se, että olisi enemmän mahdollisuuksia siihen, että vaikka miettii nuorta pedofiiliä, joka ei siinä vaiheessa. No, jotkut toimii riippuen siitä minkälainen elämäntilanne on mutta niin kun. Se että sain jo siinä vaiheessa tietoa enemmän ja se ei olisi aina niin kun lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää tietoa. Jos mediassa osattaisiin erottaa pedofiili ja lasten seksuaalinen hyväksikäyttäjä, se olisi jo iso juttu. Mutta sellainen asiallisen tiedon, ettei se olisi semmoinen niin kuin tabu. Ja tiedettäisi mitkä on niitä asioita, mitkä oikeasti vaikuttaa. Eikä niin et se on vaan yksi asia ja sitten se helpottaa sitä asiaa välttelemällä. (Haastateltava 5)

Seksuaalikasvatuksen lisäksi, moni haastateltava toi esille myös muun laisen avun sekä tuen tarjoamisen lapsille, nuorille ja heidän perheilleen tärkeäni alaikäisten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemisen kannalta. Ammattilasten välinen yhteistyön tulisi lisääntyä ja sosiaalisia sekä terveydellisiä ongelmia tulisi pystyä tunnistamaan aikaisemmin ja niihin tulisi tarjota tukea, nykyistä paremmin.

”Ne ei liity sen enempää seksuaalisuuteen vaan ylipäättänsä lasten hyvinvointiin ja siihen niin kuin ongelmien ennaltaehkäisyyn lasten elämässä. Perheisiin. Että jos miettii, että ne motiivit ei aina ole niitä seksuaalisia vaan ihan jostain muusta tulevia. Niin silloinhan ne on niitä asioita mihin kiinnittää huomiota. Et

jos ihmisellä ei ole sosiaalisia kontakteja ja on heikko verkosto, niin ei se auta, että hänelle annetaan vaan seksuaalikasvatusta. Kun tämä Lapsi/nuori kaipaisit niitä ihmiskontakteja. Tai se, että on perheväkivaltaa, niin ei siihenkään seksuaalikasvatus auta pelkästään. Vaan tosi monen tekijän yhteissumma”. (Haastateltava 5)

”Et tietysti niin ku toivoisi että tämmöisiä neuropsykiatrisia pulmiaki ehkä vähän aiemmin havaittais ja nuori sais kuntoutusta. Et meillä kauhean usein on käynyt niin että nuori on päätenyt tänne asti ja elämä on ihan sekaisin ja sitten havaitaan, että tällähän on autismi tällä lapsella. Että jos se olisi havaittu jo aikaisemmin ja hän olisi saanut siihen kuntoutusta niin ehkä ei tänne asti olis päädytty. Monissa tämmöisissä asioissa ehkä, ehkä olis kuitenkin parannettavaa ja tietoisuuden olisi hyvä lisääntyä” (Haastateltava 2)

9.4 Alaikäisten sisarusten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö, insesti

Haasteltavia pyydettiin kertomaan mitä erityispiirteitä liittyy, alaikäisten väliseen seksuaalisen hyväksikäyttöön, joka tapahtuu sisarusten välillä. Suurimpana erikoispiirteenä nousi esille perhesuhteet ja niiden vaikutus niin uhrin kuin tekijänkin hoitoon. Yleisesti haastateltavat totesivat tuentatarpeiden ja työsteettävien asioiden olevan pitkälle samanlaisia, kuin ei perheen sisällä tapahtuvassa alaikäisten välisessä seksuaalisessa hyväksikäytössä.

”... sitten jotenkin se määrittelee niin paljon sitä koko perheen juttuja. Miten siihen vanhemmat reagoi. Onko lasten hyvä olla samassa perheessä. Pystyykö vanhemmat vastaamaan lasten tarpeisiin, kun on hyväksikäyttäjä ja hyväksikäytetty. Onko se lasten edun mukaista. Onko lasten edun mukaista se, että toinen tai molemmat lapset sijoitetaan”. (Haastateltava 5)

”...se oli sille ihmiselle jotain niin käsittämätöntä, että mitä helvettiä tässä tapahtuu. Et hän ei ollenkaan pystynyt sulattamaan sitä. Joten se asia pääs toistumaan. Koska hän oli et ei tää voi olla sitä, ei se voinu olla. Se oli niin uskoma-tonta, et se oli täysin mahdotonta käsittää. Ja jotenkin ottaa vastaan se tieto et nyt mun veli tekee mulle näin” (Haastateltava 6)

Haastateltavilta kysyttiin myös alaikäisten välisen hyväksikäytön siirtymisestä perhe- ja muun ympäristön välillä. Vai yhdellä haastateltavalla oli kokemusta aiheesta ja hän totesin, että siirtymistä voi olla molempiin suuntiin. Hän myös toi esille, että usein uhrin malli pysyy samana mutta sekään ei ole vakio.

”Siirtymistä niin kuin varmaan aina voi tapahtua kaikkiin suuntiin mutta ehkä siinä enemmän on sitä, että jos se hyväksikäyttävä teko on, esimerkiksi tapahtunut pieneen poikaan niin se tapahtuu seuraavallakin kerralla pieneen poikaan. Tai jos se on tapahtunut pieneen tyttöön, niin se tapahtuu seuraavalla kerralla pieneen tyttöön. Eli ikään kuin se uhrin malli pysyy samana mutta ei välttämättä”. (Haastateltava 1)

9.5 Tytöt ja pojat hyväksikäyttäjinä

Haastateltavilta kysyttiin, poikkeavatko tytöt ja pojat toisistaan seksuaalisina hyväksikäyttäjinä. Yhdelläkään haastateltavalla ei ollut kokemusta tytöistä alaikäisiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön tekijöinä. Kaikki haastateltavat kuitenkin totesivat, että myös tytöt voivat olla seksuaalisen väkivallan tekijöitä. Suurin osa myös toi esille naisten/tyttöjen tekemän seksuaalisen hyväksikäytön tabuluonteisuuden mahdollisesti yhtenä syynä siihen, ettei sitä tunnusteta tai miksei se tule ilmi.

9.6 Alaikäisten välisen seksuaalisen hyväksikäytön määrät Suomessa

Yksikään haastateltava ei ollut tietoinen tilastoista Suomessa tapahtuvasta alaikäisten välisestä hyväksikäytöstä. Kaikki haastateltavat myös kieltäytyivät esittämästä arvioita alaikäisten välisen hyväksikäytön määristä Suomessa. Haastateltavat kuitenkin olivat kaikki sitä mieltä, että alaikäisten välistä hyväksikäyttöä tapahtuu Suomessa enemmän kuin mitä sitä tulee ilmi.

Haastateltavilta kysyttiin myös, mitä suomalaisen kulttuurin erityispiirteitä liittyy alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön Suomessa. Osa vastaajista toi esille suomalaisen sauna-kulttuuriin, alastoman kehon normaalisuuden ja toisten ihmisten alasti näkemisen, hyvänä asiana. Yksi haastateltava vastasi teinikännäämisen olevan yksi kulttuuriin liittyvä asia. Jotkin haastateltavat toivat puhumattomuuden esille kulttuuripiirteenä.

9.7 Yleinen tietoisuus alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä

Haastateltavilta kysyttiin, mitä kaikkien olisi hyvä tietää alaikäisten välisestä hyväksikäytöstä vai onko jostain syystä parempi, että kaikki eivät tiedä. Poikkeuksetta kaikki haastateltavat vastasivat, että kaikkien on hyvä olla tietoisia alaikäisten välisestä hyväksikäytöstä. Osa haastateltavista myös totesi, että yleisesti asiallisen tiedon seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä tulisi lisääntyä.

”Kyllä musta niin kuin pitäisi tietää se että kuka tahansa voi tehdä väärin eri asioissa. Että se ei ole mikään hirviö jossain kaukana tuolla vaan että sitten perhepiirissä ja sitten myös että sitä kaltoinkohtelua tapahtuu ja rajoja ylittämistä tapahtuu myös lasten keskuudessa. Ja sisarusten keskuudessa. Et must se

olisi kaikkien hyvä tietää. Vanhempien tai sit niin kuin kasvattajien varsinkin ainakin tietäisi sen.” (Haastateltava 3)

”Mielestä ylipäättään aiheesta tiedon lisääminen. Asiallinen tieto ja saatavissa oleva tieto pitäisi niin kuin lisääntyä. Että olisi mahdollista saada oikeata, asiallista, tutkittua tietoa”. (Haastateltava 5)

Moni haastateltava nosti myös esille, että seksuaalisuudesta ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä asioista pitäisi tarjota enemmän tietoa perus sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa.

”Minun mielestä aiheesta pitäisi olla ja ylipäättänsäkin seksuaalisuudesta sekä tästä hyväksikäyttöihin liittyvistä asioista enemmän sosiaali- ja terveysalan kouluissa. Koska voisin kuvitella, että kaikki tulee, jossain vaiheessa, kohtaaman jonkun ihmisen jota on seksuaalisesti hyväksikäytetty. Mutta miten osaat sen kohdata. Eli onko se sellainen asia, että et halua kuulla sitä. Mikä kyllä välittyy sille asiakkaalle ja asiakas ei kyllä halua siitä sitten enää kertoa. Kyl pitäisi olla enemmän tietoa siitä. Varsinkin työntekijöillä joitten pitää kohdata inhimillisesti ja asiallisesti kaikki ihmiset teoista ja taustoista huolimatta”. (Haastateltava 5)

Haastavia pyydettiin erikseen kertomaan mitä vanhempien olisi hyvä tietää alaikäisten välisestä hyväksikäytöstä. Haastateltavat vastasivat, että vanhempien tulisi olla tietoisia asiasta ja ymmärtää lastenkin olevan seksuaalisia olentoja sekä kyetä ottamaan tämä huomioon eri asioissa.

”Kyllä joskus tietysti tulee sellaisia niin kuin tilanteita, että aattelee, että kyllä vanhemmat vähän on typeriä, että. En tarkoita, että nyt pitäisi hysterisesti niitä lapsia niin kuin vahtia mutta tota kyllä nämä nukkumisjärjestykset ja tämmöiset. Sitten tietysti kun teini-ikäisiä alkaa olla niin voi, niin kuin vähän miettiä, että miten niin kuin ahtaisiin nukkumisolosuhteisiin niin kuin tungetaan teini-ikäisiä jotka ei niin kuin jotka ei ehkä ookaan niin kuin sukulaisia vaan muista syistä elävät samassa huushollissa” (Haastateltava 1)

Haastateltavilta kysyttiin myös mitä kaikkien lasten ja nuorten kanssa työskentelevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulisi alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä tietää. Kaikki haastateltavat toivat esille, että kaikilla sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla pitäisi olla tietoa seksuaalisuudesta ja peruseksuaalitoiminnoista, tietoisuutta omista käsityksistään seksuaalisuuden liittyen sekä kykyä kohdata ja käsitellä seksuaalisuutta asiakkaissaan.

”Lähtisin siitä liikenteeseen, että olisi jollain tavalla tietoinen omista ajatuksistaan ja siitä mikä ajattelee olevan normaalia ja mikä ei. Ja sitten lähtisi sitä myöskin ehkä haastamaan. Että onko minun ajatukset ainoat oikeat vaihtoehdot ja vastaukset tähän kysymykseen vai voisiko tässä olla jotain variaatioita ja minkä perusteella. Mikä on lain mukaan sallittua ja mikä ei ja sitten ihan normaalit seksuaaliseen kehitykseen liittyvät asiat. Ne olisi sellaiset aika perus asiat”. (Haastateltava 5)

Haasteltavia pyydettiin kertomaan mitä ammattilaisen, joka kohtaa ensimmäisenä hoitokontaktina alaikäisten välisestä seksuaalista hyväksikäyttöä, pitäisi tematiikasta tietää. Aito kuuleminen, läsnäolo ja puhumaan rohkaiseminen nousivat haastateltavien vastauksista eniten esille. Haastateltavat sanoivat, että lapselle/nuorelle tuule pyrkiä viestimään aikuisen haluan kuulla lapsen/nuoren asian sekä pystyvän ottamaan sen vastaan. Tämän takia ammattilasten on tärkeää työtään tematiikkaan liittyviä aiheita etukäteen.

”Ottaa sen vakavasti ja kuulla sitä lasta, joka siitä kertoo. Rohkaista häntä puhumaan ja samalla sanoa olevan tosi tärkeää, että puhuu näistä asioista ja uskaltaa kertoa. Olla kiinnostunut siitä mitä hän niin kuin kertoo ja eikä sillä lailla heti tietää asiasta. Viestiä sitä että kerro lisää ja myöskään ei johdateltais niillä kysymyksillään. Myös viestittää sitä, että minä olen vahva aikuinen. Minulle voi puhua mistä asioista vaan ja en niin kuin kauhistu”. ...Pystytään kohtaamaan se asia ja olemaan siinä sen lapsen rinnalla ja ottamaan se vastaan sekä kysymään että miltä se tuntuu. On tärkeintä olla siinä ja että me oltaisiin työstetty itse näitä asioita sillä tavalla, että se ei osu. Ettei me ei jouduta semmoiseen paniikkiin ja käydä oksentamaan siinä kohtaan. (Haastateltava 3)

”Et se nuori ei sais jäädä yksin. Vaan jotenkin sillein, et tää on tärkeä asia ja tää on tullut esille ja täst voi niin kuin. Jos on niin kuin jäänyt paha mieli, haittaa, painajaisia, mitä tahansa seurannut niin siitä voi selvitä ja sä oot toiminut oikein kun sä olet puhunut aikuiselle tästä”. (Haastateltava 6)

Yksi haastateltava toi myös esille, että ammattilaisilla pitää olla kyky tunnistaa ja tunnustaa omat vajavaisuutensa sekä ottaa asioista selvää.

”Myöntää itselleen niin kuin omat vajavaisuuden tuntemukset ja sen ettei tarvitse yksin kestää sitä. Työn ohjaus varmastikin on sallittua tai ainakin voi pyytää sitä tai keskustelua. Sitten se että, jos ei tiedä mitä tekee niin ottaa selvää... Et ei tarvitse itse keksiä sitä, mitä siinä tilanteessa pitää tehdä. Voi kysyä, niin, voi kysyä ja ottaa selvää ja se on niin kuin vahvuus työntekijänä. Eikä

heikkous. Et ottaa selvää ja kysyy ja tukeutuu muihin ihmisiin”. (Haastateltava 5)

Lähes kaikki haastateltavat myös sanoivat, että kertojan syyllistämistä asiasta tulee kaikin tavoin välttää. Lapsen/nuoren kanssa ei tule esimerkiksi lähteä pohtimaan mistä tapahtuma johtui ja/tai miten hänen tulisi jatkossa toimia.

”No ei ainakaan se syyllistäminen ei millään tasolla auta et yrittää etsiä selittävää tekijää, et miksi juuri sinulle kävi näin. Että se johtui tästä kun toimit tällä tavalla ja ensikerralla voisit välttää tätä toimintaa. Et se ei nyt ainakaan oo se. Ei missään nimessä siinä tilanteessa sellaista, eikä kyl varmaan missään muussakaan tilanteessa, et lähtis sillä tavalla asiaa pohtimaan”. (Haastateltava 5)

”Lasta ja nuorta ei saa syyllistää, eikä mitenkään niin kuin sanoa, että sä olet jotenkin tehnyt jotain väärin. So, so tuhma tyttö tai poika, ku sulle on näin tapahtunut”. (Haastateltava 6)

Yksi haastateltava toi esille myös, ettei tule tässäkään tilanteessa luvata asioita mitä ei voi pitää. Lapselle tai nuorelle ei siis tule luvata, ettei kerro asiasta eteenpäin koska lain mukaan se ei ole mahdollista.

”Mielestäni on siinä vaiheessa virhe sanoa jo alussa, että minä en tule keromaan näitä koskaan kenellekään. Koska lain mukaan tämän alan työntekijöillä ei semmoista mahdollisuutta ole. Muussa tapauksessa joudut pettämään sen lapsen luottamuksen. Se ilmoitus tehtävä joka tapauksessa, laki velvoittaa siihen. Minusta tuntuu, että isompi halla tulee siitä, että ensin sanot, että luottamuksellinen keskustelu. Tämä ei mene tästä mihinkään ja sitten kuitenkin, petät sen luottamuksen”. Et ei voi luvata sellaisia asioita mitä ei voi pitää”. (Haastateltava 5)

10 Johtopäätökset

Tutkimusaineiston pienuuden, maantieteellisen vinouman sekä haastatteluryhmän kohdentumisen takia tutkimuksesta ei voida tehdä tarkkoja johtopäätöksiä tai relevantteja yleistyksiä. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta haastateltavien vastausten olevan linjassa kirjallisten lähteiden ja tutkimuksellisen tiedon kanssa. Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö näytetään haastatteluiden perusteella monenlaisena sekä monitahoisena ilmiönä, jota tunnustetaan huonosti ja jää usein piiloon. Syynä tähän saattaa olla osittain sosiaali- ja terveysalan koulutuksen tematiikkaan liittyvät puutteet.

Alaikäisten seksuaalisen hyväksikäytön eri osapuolien (tekijä, uhri, heidän perheet ja lähipiiri) hoitoon, tukeen ja kuntoutukseen pätevät ne samat perusperiaatteet kuin mihin tahansa muuhunkin sosiaalialan asiakastyöhän. Asiakas/asiakkaat tulee nähdä holistisesti, eikä vain jonkin tietyn puutteen, tuentarpeen tai ongelman omaavana henkilönä. Uhrien ja tekijöiden hoidossa tärkeää on tunteiden käsittely ja tapahtuneen ymmärrettäväksi tekeminen. Uhrien kokemaan aiheetonta syyllisyyttä on pyrittävä lieventämään ja tekijöiden häpeää teostaan on yritettävä vähentää, jotta he ovat kykeneviä ottamaan vastuun teoistaan. Riskitekijöinä alaikäisen syyllistymiselle toiseen alaikäiseen kohdistuvaan hyväksikäyttöön näyttäytyy, tämän tutkimuksen perusteella näyttäytyy sosiaalisten saitojen ja suhteiden heikkoudet sekä ongelmat perhesuhteissa.

Kohdatessaan ensimmäisenä hoitokontaktina alaikäisten välisen seksuaalisen osapuolen ammattilaisen tulee pystyä kontrolloimaan omat tunteensa, hiljentää oma sisäinen hälinänsä ja kyetä vastaanottamaan lapsen/nuoren kertoma asia. Lasta/nuorta pitää kyetä rohkaisemaan asiasta kertomiseen ja kyetä toimimaan tiedoksi tulleiden asioiden edellyttämällä johdonmukaisuudella. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla tuule myös olla tieto, taitoa sekä osamista kohdata alaikäisten henkilöiden seksuaalisuus eri muodoissaan ja auttaa heitä kasvamaan sen kanssa. Yhtä lailla, heillä tulee olla tarvittavat tiedot ja taidot tunnistaa alaikäisten välillä tapahtuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä sekä kykyä puuttua siihen. Lisäämällä lasten ja nuoreten laadukasta seksuaalikasvatusta, matalankynnyksen palveluita lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä eri tematiikan parissa työskentelevien tahojen ammatillista yhteistyötä, alaikäisten välistä seksuaalista hyväksikäyttö voitaisiin ehkäistä, tunnistaa ja hoitaa nykyistä paremmin.

11 Pohdinta

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on vaikeasti lähestyttävä, monimerkityksellinen sekä monia erilaisia syys-seuraussuhteista sisältävä asia. Henkilökohtainen tutustumiseni aiheeseen alkoi jo lukiossa, terveystiedon kurssilla tuli tehdä tutkielma, terveyteen liittyvästä aiheesta. Halusin tehdä tutkielman pedofiiliasta ja lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tuohon aikaan minua kiehtoi pahuuden tematiikka ja siihen aikaan ajattelin lasten seksuaalisen hyväksikäytön olevan tekona itsekkään absoluuttisen pahan muoto. Aihe osoittautui tiedonhankinnallisesti kuitenkin liian vaikeaksi ja minä tyydyin tekemään tutkielman heteroseksuaalisuudesta poikkeavasta seksuaalisuudesta. Silloinen perehtyminen ja siitä jatkunut kiinnostus aihepiiriä kohtaan, kuitenkin osaltaan edesauttoivat minua aloittamaan ajatteluni kehittämisen dualistisesta holistisempaan ihmiskäsityksen suuntaan.

Alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön puolestani törmäsin sattumalta yhden ammattikorkeakoulun kirjallisen työn johdosta. Samassa minulle selvisi kuinka huonosti tiedotettua ja piilossa oleva ilmiö alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö on. Suomalaista

tutkimusta asiasta ei ole ymmärryksen mukaan ollenkaan ja monet sosiaalis- ja terveysalan ammattilaiset mieltävät alaikäisiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön vain aikuisten tekemäksi. Suomalaisista kirjallisista lähteistä löytyy erilaisia arvioita alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyen. Prosentti osuuksista ja murtoluvuista, on kuitenkin hyvin vaikeaa hahmottaa, minkä suuruusluokan luvuissa liikutaan, kun puhutaan alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tämän takia olen seuraavassa muuttanut näitä arvioita perus matematiikkaa käyttäen luvuiksi. Numeroiden saamiseen olen käyttänyt seuraavaa kaava:

$$Y \cdot X = 1000 \rightarrow X = 1000 / Y, \text{ jossa}$$

X = Kaikki Suomessa tapahtuvat lasten seksuaaliset hyväksikäyttötapaukset (sekä aikuisten että alaikäisten tekemät)

Y = Prosenttiosuus joka arvioidaan tulevan kaikista tapauksista poliisin tietoon.

1000 on Suomessa poliisin tietoon tulevat lasten seksuaaliset hyväksikäyttötapaukset vuodessa.

Jos lähdemme siitä perusolettamuksesta, että kaikki lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ei tule viranomaisten tietoon, voimme todeta, että Suomessa tapahtuu vuositasolla enemmän kuin yli 1000 lapseen kohdistuvaa seksuaalirikosta. Mikäli uskomme Ruotsalaista arviota poliisin tietoon tulevien tapausten prosenttiosuudesta suhteessa lasten seksuaalisten hyväksikäyttötapausten kokonaismäärään, voimme laskea, että lapsen seksuaalisia hyväksikäyttötapauksia on Suomessa vuositasolla yli 8000-30000. Tämän luvun laskemisessa poliisin tietoon tuleva tapausten prosenttiosuus on 12-3 ja sen lukumäärä 1000. Mikäli edelleen oletamme, että tästä viidesosa on alaikäisten tekemää, voidaan edelleen laskea, että vuositasolla Suomessa tapahtuu yli 1000-6000 alaikäisten välillä tapahtuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä. Jos jatkamme tästä edelleen, uskoen Yates ym. oletukseen, alaikäisten välillä tapahtuvan hyväksikäytön määrästä jossa uhrina on tekijän oma sisarus, voimme laskea Suomessa tapahtuvan vuositasolla noin 500-2000 tai vaihtoehtoisesti 800-3000 alaikäisten sisarusten välistä inestii. On tärkeää huomata, että esitetyt luvut perustuvat arvioihin ja ovat sen takia itsekkin likimääräisiä arvioita. Ne eivät siis ole tarkkoja lukuja siitä miten paljon Suomessa todellisuudessa tapahtuu alaikäistenvälistä seksuaalista hyväksikäyttöä, vaan ovat arvioihin perustuvia lukuja siitä miten paljon Suomessa mahdollisesti seksuaalista hyväksikäyttöä voi alaikäisten välillä tapahtua. Luvut ovat siis vain kirjallisuudessa esitettyjä arvioita muutettuna toiseen muotoon. Eivätkä siis suoraan perustu mihinkään tilastoihin tai tässä opinnäytetyössä esille nousseisiin asioihin.

Kuten yllä olevat lukujen muodossa esitetyt arvioit osoittava, alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyy suuria tiedollisia puutteita. Tämä on mielestäni erityisen huolestuttavaa, koska piiloon jäädessä sillä voi olla vakavia sekä pitkäkestoisia seurauksi. Yksi haastateltavista kiteytti aiheen ja sen yhteiskunnallisen ongelmallisuuden seuraavasti:

”Meillä on ammottavia aukkoja meidän palvelujärjestelmässä tän asian suhteen. Siis ei aukkoja vaan semmoinen suuri ammottaja hole. Suuri ammottava niin kuin, kuilu. Kuilu joka tota, meidän lapset ja nuoret ei saa sellaisia eväitä mitä ne välttämättä tarttis. Ja sillä miten me niin kuin rakennetaan niin kuin seksuaalitietoutta, itsemääräämisoikeutta, seksuaalioikeuksia ja lasten ja nuorten niin kuin kykyä asuttaa oma kehonsa. Hyvillä mielin ja rauhassa, itseä kunnioittaen, muita kunnioittaen. Ja sillä on niin mielettömän kauaskantoiset vaikutuksen, jotka on sekä inhimillistä elämänlaatua, kykyä elää omaa elämää, sekä kansantaloudellisia vaikutuksia. Kun ihmiset kykenee muodostamaan sellaisia vuorovaikutussuhteita mistä ei seuraa haittaa, vaikeuksia, traumoja. Ne käyttää tätä meidän palvelujärjestelmää huomattavasti vähemmän koska ne ei tarvitse sitä. Ja sitten kun me kyetään muodostamaan hyviä perheitä, hyviä parisuhteita koska meillä on ollut hyvät taustat. Me erotaan vähemmän, meidän lapset traumatisoituu vähemmän. Me kyetään elämään sukupuolisesti tyydyttävämpää elämää. Me ei senkään takia erota kun vaimo ei anna, kun sitä on lapsena joku pannu ilman sen lupaa. Tää on aika iso inhimillinen ja taloudellinen ilmiö ja mille pistäis tehdä tosi paljon”. (Haastateltava 6)

Henkilönä, jonka olisi tarkoitus valmistua sosiaalialan ammattiin, jossa mitä todennäköisimmin tulen työskentelemään alaikäisten henkilöiden kanssa ja kohtaamaan suurella todennäköisyydellä seksuaalisen väkivallan osapuoli, koen saamani koulutuksen riittämättömäksi seksuaalisuuden ja väkivallan osalta. Koen suurta pettymystä ja turhautumista siitä, että näitä asioita ei otettu koulutuksessani juuri mitenkään huomioon. Asiaa ei helpota vuodelta 2011 oleva Suomen hyväksymä EU-direktiivi.

Vuonna 2011 Euroopan parlamentti ja neuvosto laativat direktiivin EU:n jäsenmaille lasten seksuaalisen riiston sekä hyväksikäytön ja myös lapsipornografian torjumiseksi sekä ehkäisemiseksi. Monikohtaisessa direktiivissä todetaan muun muassa, että

”Henkilöiden, jotka työssään todennäköisesti kohtaavat seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston uhriksi joutuneita lapsia, olisi saatava riittävä koulutus uhrien tunnistamiseen ja siihen, miten heidän kanssaan tulee menetellä. Erityisesti olisi edistettävä koulutuksen tarjoamista seuraavien ryhmien jäsenille silloin, kun he työssään todennäköisesti kohtaavat

lapsiuhreja: poliisit, yleiset syyttäjät, lakimiehet, tuomioistuimen jäsenet ja virkailijat sekä lasten- ja terveydenhuoltohenkilöstö, mutta myös muut henkilöryhmät, jotka työssään todennäköisesti kohtaavat seksuaalisen hyväksikäytän ja seksuaalisen riiston lapsiuhreja.” (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/92/EU.)

Asiaan liittyvää suhtautumista kuvaa mielestä hyvin direktiivin toimeenpano ja sen seuranta. Samaisessa direktiivissä todetaan seuraavaa.

”Komissio antaa viimeistään 18 päivänä joulukuuta 2015 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan 25 artiklassa tarkoitettujen toimien täytäntöönpanoa. Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille perussopimusten mukaisesti. Tehty Strasbourgissa 13 päivänä joulukuuta 2011. Euroopan parlamentin puolesta: puhemies J. BUZEK, Neuvoston puolesta: puheenjohtaja M. SZPUNAR”. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/92/EU.)

Yritin löytää viimevuoden kesäkuussa kertomusta, johon lainaus viittaa. En kuitenkaan onnistunut löytämään sitä internetistä ja tämän takia lähetin viestin Suomen ulkoministeriön EU tiedotuskeskukselle (Eurooppa tiedotus) kysyen mistä kyseinen kertomus olisi saatavissa. Sain sähköpostivastuksen, jossa minua neuvottiin olemaan yhteydessä komission edustuston tietopalveluun. Lähetin heille asiasta sähköpostia. Euroopan komission Suomen-edustusto vastasi viestiini, etteivät hekään löydä kyseistä kertomusta ja ovat yhteydessä asiasta Brysselin pääkonttoriin. Myöhemmin Suomen-edustusto vastasi minulle, Brysselistä selvinneen, että direktiivin

”...artiklassa 28 mainittujen raporttien odotetaan valmistuvan vuoden 2016 loppuun mennessä. Jäsenvaltiot eivät ole ajoissa pistäneet lainsäädäntöä täytäntöön, joten arviointiraportit ovat puolestaan myös myöhästyneet.” (Euroopan komission Suomen-edustusto).

Koska en tämänkään vuoden puolella ole onnistunut löytämään kertomusta internetistä, oletan ettei se vielääkään ole valmistunut.

Edellä mainittujen seikkojen valossa, ei liene yllättävää, että kehitys- ja jatkotutkimusehdotukseni opinnäytetyöni aiheeseen liittyen ovat tutkimuksen ja ammatillisen opetuksen parantaminen aiheesta. Kokemusperäistä ammatillista tietoa ja ammatillisesti kirjattua tietoa alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomessa on olemassa. Pitäisi vain löytää motivaatioita ja resursseja kerätä sitä yhteen lähteä analysoimaan sitä. Tilastoja ja aineistoa

vois lähteä keräämään, vaikka lastensuojeluilmoitusten tiedoista ja yhdistelemällä eri temaatiikan parissa työskentelevien tahojen asiakastietoja. Kouluterveyskyselyitä voisi myös kehittää niin, että niissä olisi alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön kohdennettuja kysymyksiä. Koska kyseessä on monitahoinen ilmiö, myös tutkimuksen pitäisi olla moniammatillista yhteistyötä. Tutkimuksellisen yhteistyön ei myöskään pidä rajoittua vain kansallisen rajojen sisäpuolelle vaan sitä tulee tehdä myös kansainvälisenä yhteistyönä. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa pitäisi mielestäni myös käytännön tasolla paremmin tukea tulevia ammattilaisia kohtaamaan asiakkaitaan holistisesti. Niin että he oikeasti voisivat tulla tietoisiksi erilaisista tunteistaan ja asenteistaan seksuaalisuuteen sekä väkivaltaan liittyen, jo koulutuksen aikana eikä vasta työelämässä.

Lopuksi haluan todeta, että alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö on hankala aihe kohdata niin tiedon kuin tunteen tasollakin. Aihepiiri haastaa pohtimaan omaa minäkuvaansa suhteessa seksuaalisuuteen ja pahuuden käsitteeseen. Uskon aiheen olevan monille, minä itse mukaan luettuna, vaikea juuri siitä syystä, että se liittyy moniin arkipäivän elämässä usein piilossa oleviin tai unohdettuihin asioihin. Me haluamme ajatella, että lapset/nuoret ovat hyviä eivätkä koskaan tekisi toiselle lapsille tai nuorelle pahaa. Mahdollisesti koska muunlainen ajattelu olisi pelottavaa ja turvatonta, me haluamme unohtaa sen totuuden, että kaikki lasten/nuorten ympärillä olevat ihmiset eivät aina välttämättä ole turvallisia, niin lapset kuin aikuisetkin. Juuri tämän takia olisi minusta ensiarvoisen tärkeää, että tuleville ammattilaisille ja yhteiskunnalle, pyritään tarjoamaan mahdollisimman laadukasta tietoa aiheesta. Vaikka teema on vaikea ja herättää monenlaisia ikäviä tunteita sekä ajatuksia, työn tulee tehdä. Sillä mielestäni vain oppimalla ymmärtämään alaikäisten välistä seksuaalista hyväksikäyttöä, voimme paremmin kasvaa kohtaamaan sitä, niin yksilöinä kuin yhteiskuntanakin.

Lähteet

- Antikainen, A. 2007. Ihmisellä on oikeus ja kyky muuttua. Lasten seksuaalisten hyväksikäyttäjien kuntoutuminen. Pro gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto.
- Amelung, T., Beier, K., Grundman, D., Henkel, F., Konrad, A., Kuhle, L., Neutze, J. Scherner, G. DEDIT. The Berlin dissexuality therapy program. Institute for sexology and sexual medicine of the Charite'. Universitätsmedizin Berlin. ISBN 978-3-00-043767-0
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/92/EU. Euroopan Unionin virallinen lehti 335/1, 17.12.2011. Annettu 13. päivänä joulukuuta 2011, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta.
http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lausunnolla/6lqCtrLQN/EU_direktiivi_lasten_seksuaalinen_hyvakskaytto.pdf
- Grattagliano, I., Owens, J., Morton, R., Campobasso, C., Carabellese, F. & Catanesi, R. Female sexual offenders: Five Italian case studies. *Aggression and Violent Behavior* 2012, Vol.17 (3), pp.180-187.
- Hytönen, K-M., Malinen, A., Salenius, P., Haikari, J., Markkola, P., Kuronen, M. ja Koivisto, J. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937-1983. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.
- Lapsen kaltoinkohtelu. Duodecim. Helsingin: 2012. Toim. Söderholm, A. ja Kivitie-Kallio, S. 2. painos.
- Lasten- ja Nuorisopsykiatria. Duodecim. Jyväskylä: 2004. Toim. Moilanen I., Räsänen E., Tamminen T., Almqvist F., Piha J. ja Kumpulainen K.
- Ojala, T. 2012. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Edita: Helsinki.
- Oliver, B. & Laura, H. 2015. Female juvenile sexual offenders: Understanding who they are and possible steps that may prevent some girls from offending. *Journal of child sexual abuse*. 24:6, 689-715.
- Psykiatria. Duodecim. Keuruu: 2014. Toim. Lönnqvist J., Henriksson M., Marttunen M. ja Partonen T.
- Saralampi A. & Tuomi J. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.
- Seksi. Kaikki mitä tulee tietää. Gummerus. Jyväskylä: 2009. Toim. A. Suomela.
- Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito. STAKES. Gummerus: 2006. Toim. Antikainen J. & Taskinen S.
- Seksuaalisuus. Duodecim. Jyväskylä: 2006. Toim. Apter D., Väisälä L. ja Kaimola K.
- Seto, M. 2012. Is pedofilia a sexual orientation? *Archives of sexual behavior* 41, 231-236. Springer.
- Solis, O. & Benedek, E. Female sexual offenders in the educational system: A brief overview. *Bulletin of the Menninger Clinic* Jun 2012, Vol.76 (2), pp.172-88.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Tautiluokitus ICD-10. Luokitukset, termistöt ja tilasto-ohjeet. (<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80324/15c30d65-2b96-41d7-aca8-1a05aa8a0a19.pdf?sequence=1>)

Tidefors T., Arvidsson H., Ingevaldson S. & Larsson M. 2010. Sibling incest: A literature review and a clinical study. *Journal of Sexual Aggression* Vol. 16, No 3. 347-360.

Tsopelas, C., Spyridoula, T. & Athanasios, D. Review on female sexual offenders: Findings about profile and personality. *International Journal of Law and Psychiatry* 2011, Vol.34(2), pp.122-126.

Van der Put, C. 2015. Female adolescent sexual and nonsexual violent offenders: a comparison of the prevalence and impact of risk and protective factors for general recidivism. *BMC Psychiatry* 15:236.

Virtanen J., 2002. *Klininen Seksologia*. WSOY.

Yates, P. , Allardyce, S. & MacQueen, S. 2012. Children who display harmful sexual behavior: Assessing the risk of boys abusing at home, in the community or across both settings. *Journal of Sexual Aggression* Vol. 18, No 1. 23-35.

www.finlex.fi. Viitattu 5.11.2016

www.hus.fi viitattu: 5.4.2016

http://www.hus.fi/sairaanhoito/lasten-sairaanhoito/lastenpsykiatria/lasten_seks_hyv_kaytto/Tietoa/ilmio/Sivut/default.aspx

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelurunko.....	52
-------------------------------------	----

Liite 1: Teemahaastattelurunko

1) Haastateltavan tausta ja viitekehys tematiikkaan: Mistä viitekehuksesta ja millä tavoin työskentelet alaikäisten välisen seksuaalisen hyväksikäytön kanssa?

Minkälainen (sosiaali-/ terveysalan) peruskoulutus sinulla on?

Miten peruskoulutuksessasi tuli esille ihmisten seksuaalisuuden kohtaaminen?

Missä tehtävissä työskentelet?

Milloin/miten tulit ensimmäisen kerran tietoiseksi alaikäisten välisestä hyväksikäytöstä?

Miten työskentelet lasten/alaikäisten välisen seksuaalisen hyväksikäytön kanssa?

Kuinka monen tapaukseen olet törmännyt tai kuinka monta tapusta tulee vuositasona?

Millainen erikoistumiskoulutus sinulla on tematiikkaan?

2) Aiheen määrittely: Miten määrittelet alaikäisten välisen seksuaalisen hyväksikäytön?

Millaista on normaali lastenvälinen seksuaalinen kanssakäyminen?

3) Alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö

3a) Tunnistaminen

Miten kokemuksesi mukaan alaikäisten välinen seksuaalinen hyväksikäyttö tulee useimmiten ilmi? Kuka siihen yleensä kiinnittää ensimmäisenä huomiota?

Miten kokemuksesi mukaan alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, alussa yleensä reagoidaan?

3b) Hoito ja kuntoutus

I) Hyväksikäytetty, perhe ja lähipiiri.

Mitä erityispiirteitä liittyy toisen alaikäisen henkilön seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneen hoitoon ja kuntoutukseen?

Mitä eroja verrattuna aikuisten tekemää seksuaaliseen hyväksikäyttöön?

Mitä erityispiirteitä liittyy toisen alaikäisen henkilön seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneen perheen (ja lähipiirin) hoitoon ja tukemiseen?

II) Hyväksikäyttäjät, perhe ja lähipiiri.

Mitä erityispiirteitä liittyy alaikäisen, lapsen seksuaalisen hyväksikäyttäjän hoitoon ja kuntoutukseen?

Mitä motiiveja tai taustavaikuttimia, kokemuksesi mukaan alaikäisillä lasten seksuaalisilla hyväksikäyttäjillä on? (Jos ei kokemusta, mielipide/käsitys)

Mitä erityispiirteitä liittyy alaikäisen, lapsen seksuaalisen hyväksikäyttäjän perheen (ja lähipiirin) hoitoon ja tukemiseen?

3c) Ennaltaehkäisy

Miten mielestäsi alaikäisten välistä seksuaalista hyväksikäyttöä tulisi Suomessa ehkäistä?

Mikä on mielestäsi paras tapa ehkäistä alaikäisten välistä seksuaalista hyväksikäyttöä?

4) Sisarusten välinen insesti

Mitä erityispiirteitä liittyy, alaikäisten väliseen seksuaalisen hyväksikäyttöön, joka tapahtuu sisarusten välillä? (Tunnistaminen, hoito sekä kuntoutus ja ennaltaehkäisy)

Hyväksikäytön ympäristöt ja hyväksikäytön siirtyminen niiden välillä?

5) Tytöt ja pojat hyväksikäyttäjinä

Poikkeavatko tytöt ja pojat toisistaan seksuaalisina hyväksikäyttäjinä kokemuksesi/käsityksesi mukaan jollain tavoin?

6) Alaikäisten välisen seksuaalisen hyväksikäytön määrät Suomessa

Mitä tilastoja Suomessa tapahtuvasta alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä on?

Paljon tietojesi/arviosi mukaan Suomessa tapahtuu alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäyttöä vuositason tasolla?

Jos sinun pitäisi sanoa arvio alaikäisten välisen seksuaalisen hyväksikäytön määrästä Suomessa vuositason tasolla, minkä luvun sanoisit? Entä alaikäisten välisen inestien lukumäärä vuositason tasolla?

Mitä Suomalaisen kulttuurin erityispiirteitä, kokemuksesi/käsityksesi mukaan, liittyy alaikäisten väliseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön Suomessa?

7) Yleinen tietoisuus alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Mitä kaikkien olisi hyvä tietää alaikäisten välisestä hyväksikäytöstä? Vai onko jostain syystä parempi, että kaikki eivät tiedä?

Mitä vanhempien olisi hyvä tietää alaikäisten välisestä hyväksikäytöstä?

Mitä kaikkien lasten ja nuorten kanssa työskentelevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulisi alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä tietää?

Mitä ammattilaisen, joka kohtaa ensimmäisenä hoitokontaktina alaikäisten välisestä seksuaalista hyväksikäyttöä, pitäisi tematiikasta tietää?

Miten hänen tulisi osata toimia?

Mitä tulisi osata välttää?

8) Mitä haluat vielä tuoda esille tai sanoa alaikäisten välisestä seksuaalisesta hyväksikäytöstä, tai jostain muusta?